

АБДУЛЛА ОРИПОВ
СУРАТ ВА СИЙРАТ

(Достон ва шеърлар)

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети

«ЕШ ГВАРДИЯ» нашриёти

Тошкент—1981

Азиз китобхон! Қўлингиздаги ушбу тўплам фақатгина янги, ёнқи фақатгина эски шеърлардан иборат эмас. Айни вақтда у танланган шеърлар китоби деб ҳам аталмайди. Аввалги китобларга кирган баъзи шеърларни ушбу тўпламга киритишимизга сабаб кўп соғли китобхонларимизнинг эҳтиёжларини ҳисобга олганлигимиздир. Шунингдек, бу китобда Сиз минг ёшли бобомиз Абу Али ибн Сино ҳаёти билан боғланган «Ҳаким ва ажал» номли дostonни ҳам ўқиб кўрасиз. Еш китобхон дўстларимизни заррача бўлса ҳам хушнуд этиш иштиёқида биз ушбу тўпламни туздик.

Муаллиф.

© «Еш гвардия» — 1981.

ОНАЖОНИМ, ШЕЪРИЯТ

ОНАЖОНИМ, ШЕЪРИЯТ

Ҳамдам бўлдинг мен билан
    Ҳар қандайин кувларда,
Юлдуз бўлдинг чароғон
    Энг қоронғи тунларда,
Сухбат қурдик гоҳ шодон,
    Гоҳо ҳазин унларда,
Энг олий бахтим менинг
    Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг
    Жонажоним, шеърият.

Сен билан бақамти то
    Бу оламда юрдим мен,
Турфа хил инсонларни
    Ҳам танидим, кўрдим мен,
Дўстлар билан гоҳ шодон
    Давронимни сурдим мен.
Энг олий бахтим менинг
    Онажоним, шеърият.
Топган тож-тахтим менинг
    Жонажоним, шеърият.

Эсингдами, азиям,
    Ўтди қанча довоилар
Ўтди қанча тўфонлар,
    Ўтди қанча ёвонлар,
Яхшиликдан сўз очдик
    Гоҳ дуч келса ёмонлар,
Энг олий бахтим менинг
    Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг
    Жонажоним, шеърият.

Ҳамдам бўлиб сен билан
«Хамса»дан сабоқ олдим,
Пироқ-йироқ юлдузлар
Сехрини дилга солдим,
Меҳмон эмас, қасрингда
Балки бир умр қолдим,
Энг олий бахтим менинг
Онажоним, шеърят,
Топган тож-тахтим менинг
Жонажоним, шеърят.

Ҳар қисматга ҳар кимнинг
Даврони сабаб бўлгай,
Шеър ун чекса шоирнинг
Армони сабаб бўлгай,
Мен фахр этсам умримнинг
Ҳар они сабаб бўлгай,
Энг олий бахтим менинг
Онажоним, шеърят,
Топган тож-тахтим менинг
Жонажоним, шеърят.

Гарчи мушкул кўп бўлди
Мўъжаз менинг муҳитда
Зуҳур этдим барчасин
Ҳасратли бир сукутда,
Ҳақ йўлини топдим лекин
Сен билан ёнган ўтда,
Энг олий бахтим менинг
Онажоним, шеърят,
Топган тож-тахтим менинг
Жонажоним, шеърят.

Англадимки, оламда
Юрт танҳо, Ватан танҳо,

Банд этган хаёллимни
Тенгсиз шул чамап тапҳо,
Нокаслар эмас, йўқ, йўқ,
Елғиз сен балавд, тапҳо,
Энг олий бахтим менинг
Онажоним, шеърят,
Топган тож-тахтим менинг
Жонажоним, шеърят.

Умид ёрким, етгаймиз
Сен бирлан йироқларга,
Мақсудим ёқиб турган
У нурли чироқларга,
Дуч келмасак бас энди
Турфа хил фироқларга,
Энг олий бахтим менинг
Онажоним, шеърят,
Топган тож-тахтим менинг
Жонажоним, шеърят.

Ҳақ сенга мурод ўлсин,
Шавкатнинг на зар, тилло,
Ҳақ деганининг умри ҳам
Ҳақ каби узун, илло,
Бошин эггай ҳампша
Остонанда Абдулло,
Энг олий бахтим менинг
Онажоним, шеърят,
Топган тож-тахтим менинг
Жонажоним, шеърят.

НАЖОТ ҚАЛЪАСИ

Марказқўмга

Эшитган эдимки, ярадор оҳу
Налармиш тоғлардан мўминё-нажот.
Йўқ, асло хаёлни бир гап эмас бу,
Неки мавжуд бўлса, масъулдир ҳаёт.

Шаҳримда музайян қалъа бор баланд,
Офтоб жиға унга ҳар тонг палласи.
Ярадор бир оҳу эмасман гарчанд,
Лекин у мен учун нажот қалъаси.

Мен унда ҳис этдим қутлуғ имонни,
Меҳрни, шафқатни унда кўрдим жам.
Мен унда ҳис этдим шу кенг жаҳонни
Ва мўъжаз ўлкамининг муҳаббатин ҳам.

Шоирман, дилимда пишхон гапим йўқ,
Қалъам—сен таянчим, пок ҳаётимсан.
Мен учун ҳақиқат қадарли улур
Қалъам—Коммунистик эътиқодимсан.

Оҳу, тоғ-тошларда кезабер яйраб,
Шоир, тизабергин марварид ашъор.
Сайёд қолаберсин қилични қайраб,
Нажот қалъаси бор оламда пойдор.

ЕШ РАССОМЛАРГА

Жавлон Умарбековга

Бамисли Бойсунда бойчечак гуллаб,
Тошкент томларида ёнди қизгалдоқ.
Е товус патлари ёйгандек хиллаб,
Намоён бўлдингиз айни кутган чоқ.

Даврада ўрнингиз, ўтинг, марҳабо,
Юртимнинг гаройиб ўғлонлари — Сиз.
Қайда юргандингиз ўйчан ва шайдо,
Ўзбек санъатининг имконлари Сиз.

Ҳозирча номингиз билмайди жаҳон,
Ҳозирча келини чизмоқдан сиз шод.
Билмайсиз, елкангиз оша шодумон
Кузагиб турганин Музаҳҳиб, Беҳзод.

Сизга муштоқ ҳали турфа оҳанглар,
Устоз Чингиз Аҳмар бор бу бўстонда.
Билмайсиз, сиз четдан ахтарган ранглар
Кўмилиб ётганин Чаганиёнда.

Сизни кутиб турар ҳали кўп маъни,
Деҳқоннинг киприги узра қўнган чанг.
Сизни кутиб турар оппоқ пахтаинг
Бағрида яшринган қанча сирли ранг.

Бугунча аслига ўхшаса сураг,
Заррин рамкаларга қувнаб солгайсиз.
Юз рангда товланиб келганда шуҳрат,
Суврагин чизолмай шошиб қолгайсиз.

Ўсиқ сочингизга бир кун оқ тушар
Сезмай ҳам қоларсиз умр ўтганин,
Чизган расмингизга ўғлингиз бесар
Нотаниш бўёқни чаплаб кетганин.

Майли, юрсангиз ҳам дарвешдай кезиб,
Бўяб чиқсангиз ҳам майли жаҳонни,
Фақат бир ўтинч бор, бергайсиз чиқиб,
Онамиз сувратин — Ўзбекистонни.

УЧИНЧИ ОДАМ

Инсонлар бир-бирин юрса ардоқлаб
Ўртада восита асли знёда.
Ҳар икки одамчи тургувчи боғлаб
Учинчи одам бор лекин дунёда.

Учинчи одам бу—ўзи бир хилқат,
Ўшадир дунёга илк қўйган қадам.
Икковлон ўлжани келтирган фурсат
Учоққа ўт ёққан Учинчи одам.

Пайғамбар шаклида у соҳиб қутқу
Байдага тангрини далолат этган.
Не ўжар шоҳлардан элчи бўлиб у
Гоҳо бош келтирган, гоҳ боши кетган.

Муҳаббат бобида у-ку бир маҳрам,
Унингсиз висол ҳам йўқдир аслида.
Шоирнинг ёр учун битган сатрин ҳам
Ед олган ўшадир—шеърхон шаклида.

Унинг бир унвони ҳакамдир азал,
Шунчалар муҳтарам учинчи бу зот.
Токи бу дунёда меҳр потугал,
Мен фақат ўшандан қўрқаман, ҳайҳот!

Ахир у эмасми дўстни ганиму
Ганимини дўст қилиб қўйгувчи одам.
Магар у бешафқат бошласа гулу
Душюга ғавголар солгай чинакам.

Рўёни рост деса, миттини кабир,
Жанубни Шарқ деса, айлаб имолар.
Куфрли дунёда оз эмас, ахир,
Ушанинг измидан юрган сиймолар.

Учинчи бу одам тирикдир токи
Дунёнинг чайқалиб турмоғи аён.
Серғалва асрда бу зот ҳаттоки
Салтанат шаклида бўлур намоён.

Оламда, аслида бордир дўст ва ёв!
Орзум шул: покиза кўрсам виждонни.
Кимсанинг номидан кимсага биров
Сотиб юбормаса, дейман, имонни.

Қўлларим кўксимда, бетинч, бетоқат,
Таъзимлар қилурман сенга ушбу дам.
У—менми, У—сеним, ким бўлма, фақат
Сенга инсоф берсин Учинчи одам!

ДУСТЛАРИМГА АЙТГАНИМ

Аълохон акага

Дунёда кўп нарса унутилади:
Қашшоқлик, мартаба, қувонч, қайгулар.
Унутилиб борар муҳаббат дарди,
Унутилар йиллар, йўллар, туйғулар.

Қирқ йиллик адоват унутилар секин,
Унутилар ҳатто юракдаги дарз.
Яхпиларнинг меҳри унутилмас лекин,
Унутилмас улар олдидаги қарз.

КАРВОН

Устоз Миртемир хотирасига

Жиндаккина поэтик феълнингиз билан
Сокин бир қўнғироқ чалиб ўтдингиз.
Еруғлик кунларни бедор кутдингиз,
Дардлашдингиз фақат элингиз билан.

Нечоғли хокисор эдингиз, устоз,
Ялангтўш, меҳнаткаш, қалам деҳқони.
Қадим Туркистоннинг танти ўғлони,
Покиза эдингиз мисли оқ қоғоз.

Не-не ўлкаларнинг не даҳолари
Сиз боис ўзбекча сўйлаган эди.
Сизнинг лафзингизда куйлаган эди,
Қошгарийдан қолган тил садолари.

Шеърингиз учқуру ўзингиз карвон,
Манзилга шошилмай келар эдингиз.
Оҳ, устоз, ҳолбуки билар эдингиз —
Югурик даврондир асли бу даврон.

Сизнинг армонингиз яшар қароғда,
Балки у бўйлагай асрларни ҳам.
Во дариг, мапа шу сатрларни ҳам
Еасам бўлмасмиди сиз тирик чоғда.

ҚЎРИҚХОНА

Асраймиз ўсимлик хилларин тайин,
Асраймиз ҳайвонлар камёб зотини.
Ҳатто атрофларин ўраб атайин
Қўриқхона деймиз сўнгра отини.

Саёқ овчиларга уён йўл бўлсин,
Жарима соламиз, қамаймиз ҳатто.
То у жонзодларин тинчига қўйсин,
Қирилиб кетмасин тирик дупё то.

Мунис мавжудотга меҳру шафқат бу,
Бу инсон қалбида балққан ҳамшият.
То яшар қайдадир бу янглиғ туйғу,
Ҳар нечук қирилиб кетмас табиат.

Оламда кўн нарса камёб бир қадар,
Не-не туйғулар ҳам камёбдир, алҳол.
Мен дердим, соф қалбни учратган сафар,
Дарҳол ўраб олинг атрофин, дарҳол.

Инсоф йўқолмасин, ўранг мустаҳкам,
То уни юзсизлик этмасин хароб.
Эзгуликни асранг, оламда у ҳам
Тождор турна каби бўлмасин камёб.

Оқибатни асранг, оқибат гўё
Айиқдай қайдадир топмасин завол.
Ҳаёни асрапгиз, куймасин ҳаё
Оташга дуч келган палапон мисол.

Имонни асрангиз, у доим танҳо,
Ундадир мужассам инсон матлаби,
Авлодлар ахтариб юрмасинлар то
Уни аллақандай Қор одам каби.

Виждонни асрангиз ҳар педан ортиқ,
Ягона заминни асрагансимон.
Боболардан қолган ноёб бу тортиқ
Токи авлодларга етолсин омон.

Эзгу, латиף ҳислар бўлмасин таҳқир,
Булбулни бойқушга топширманг зинҳор.
Худбин ва дилозор кимсанинг, ахир,
Оғзи қон йиртқичдан қандай фарқи бор.

Тўқайга ўт кетса ёнғай бус-бутун,
Адолат борлиққа ёлғиз онадир.
Дувё ҳам, инсонлар қалби ҳам бугун
Ёвузликдан зада Қўриқхонадир.

* * *

*

Бунчалик камолот, айт-чи, кимда бор,
Кимда бор бунчалик латофат, ҳусн.
Шу чирой, шу ишва, шу ноз, шу виқор,
Бахтиёр жуфтингга муборак бўлсин.

Севганинг қалбида билмам қай пият,
Демасман, шаънингга шеърлар битсин деб.
Сени яратгандир асли табиат
Бир шоир ҳажрингда куйиб ўтсин деб...

ОИЛА

Каттаси кетганди балиқ овига,
Чўмилиб-нетмасин, ишқилиб.
Турли тасаввурлар олар довига,
Кампирнинг нафаси келар тиқилиб.
— Ҳой сиз ҳам болани ўйлапг-да, бундоқ...
Кампир эрк берганча пуч хаёлига
Кафгирни қайгадир илиб ўша чоқ
Танбеҳ бера бошлар чолига.
Чол-чи,

кўзойнагин артганча бот-бот
Китоб варақлайди:

Бедилми, Машраб...

— Мошинда кетувди кенжаси шаддод,
Юрсин-да, ишқилиб, кўзига қараб...
Кун ҳам эрта ботди, билмадим, кузми,
Биттаси кечкида ўқийди.
— Сен ҳам ўйлагин-да анови қизни?
Чол ҳам кампирини нуқийди.
Ҳеч жойда ҳеч гап йўқ, шундоқ икковлон
Бир-бирин бесабаб койир, турткилар.
Лекин иккиси ҳам билади пинҳон:
Болаларни ўйлайди улар.

Сўнгра

бир маҳалда

узун-қисқа бўлиб

Болалар ҳам келар

галма-гал.

Дастурхон атрофи боради тўлиб,

Хайрият, ҳаммаси жам, тугал.

Кампир:—Шукр,—дейди,

қимтинар лаби,

Чол ҳам жылмаяди:

Тушунар..

Дунёда ҳеч бир гап бўлмаган каби
Болалар овқатни туширар.

ТУЛКИ ФАЛСАФАСИ

— Устоз,—деди бир кун тулки тулкига,
Нечун биз нишонмиз доим кулкига?

Ўрмонда бўри ҳам, ҳатто жаноб шер,
Бир-бирини туртишиб:—Тулкисан-а, дер!

Бошқалар устидан кулмаслар нечун,
Бу ҳол қоронғидир биз ёшлар учун.

— Ука,—деди шунда тулкига тулки,
Бундай ҳодисотнинг сабаби шулки!

Касбини эполмай қолса аксари
Тулкилик қилади ҳайвонлар бари.

Кўпинча иложсиз қолган фурсатда
Тулкилик қилади шер ҳам, албатта.

Лекин бизнинг ишни эполмас улар,
Шу сабаб ўрмонда масхара бўлар.

Сен-чи, бундай ҳолдан асло ўқинма,
Бошқалар қатори четга бекинма.

Тулкисан, бундай чоғ тулкилик қилгин,
Тулки деб кулсалар, қўшилиб кулгин...

БОБО ВА НАБИРА

Имиллаб боради йўлда мўйсафид,
Утган асрларнинг хаёли бошда.
Ёнида типирлар набираси хит,
Қўйворса етгудай шахди қуёшга!

Чол-чи, тутмиш унинг қўлидан маҳкам,
Набира кўзида андишаю зор.
Ота, набирангни озод қўй бир дам,
У ҳали узоққа кетмоғи даркор.

У ҳали вомингни кўксига жойлаб,
Самолар қўйнида ургусидир барқ.
Уни қадамингга ташлама бойлаб,
Қўйвор набирангни, отажоним, Шарқ...

ДУНЕНИ ҚИЗҒАНМА

Дунёни қизғанма мендан, азизим,
Мен сенинг кўчангдан ўтмасман зинҳор.
Менинг бу оламда ўз айтар сўзим
Ва ўзим сиғинар мозорларим бор.

Дунёни қизғанма мендан, азизим,
Сен ичган булоқдан ичмасман асло.
Сен юрган тоғларда қолмагай изим,
Сен кечган дарёдан кечмасман асло.

Дунёни қизғанма мендан, азизим,
Қалбингни ёқмасин шубҳа ва сўроқ.
Мен ўзга манзилга тикканман кўзим,
У сенинг кулбангдан жуда ҳам йироқ.

СЕН ҚАЙДАН БИЛАСАН?

Сен қайдан биласан,
Балки юлдузлар
Менга сирларини
Сўйлаётгандир.

Сен қайдан биласан,
Балки бу кўзлар
Унсиз бир қўшиқни
Куйлаётгандир.

Сен қайдан биласан,
Балки кенг олам
Шу мўъжаз қалбимга
Бўйлаётгандир.

Сен қайдан биласан,
Балки мени ҳам
Кимдир қайдадир жим
Ўйлаётгандир...

ЎЗБЕК ПАХТАСИ

Дунёда қутловлар бор
Бири биридан гўзал.
Дунёда табриклар бор
Бири биридан эзгу
Ва лекин бу оламда
Топилмас ҳеч бир маҳал
Она-юрт қутловидан
Баландроқ бирор туйғу.
Шу мўъжаз ҳаётимни
Эл-юртга боғлабман то,
Бир кетмончи ўғлидай
Унга эшман—тирикман,
Каҳрабо тизимчанинг
Донаси каби гўё
Мустаҳкам шу қаторнинг
Тақдирига шерикман.
Тонг билан Ватан бўйлаб
Бир хабар қоқди қанот,
Ўзбек яна ўз сўзин
Устивор дўндиришти.
Бетимсол талатўнда
Музаффару босабот—
Ўзбек яна дўпписин
Қиялаб қўндиришти.
Миллион йиллик сўз эрур
Пахта бизнинг луғатда.
Жўякларда бошланган
Оналар тўлғоқ дарди.
Мабодо ўсимликка
Забон битса албатта,
Пахта нави энг аввал

Ўзбекча гапирарди.
Одатий нурун сочар
Оламга ҳар кун қуёш,
Бағрида не сирлар бор—
Сигмайди тасаввурга!
Шу бир чаноқ пахта ҳам
Зоҳирдан масъум, ювош
Ва лекин заҳматлари
Сигмас онга, шуурга.
Дунёда инсонлар бор
Майда бир армон сабаб,
Бир-бирич ёқавайрон,
Тупроққа қоришади...
Оламнинг ағнин бутлаш—
Ўзбекда шудир матлаб,
Шу армон деб, чўнг халқим
Бир умр олишади.
Бизнинг уйган хирмонга
Чамбар қилсанг чечакдан,
Юлдузлар шабнам мисол
Бўларди унга инжу.
Боласи уйда қолган
Муштипар келинчақдан
Хизирсифат чолгача—
Барчанинг меҳнати бу!
Халқим, сенсан элларга
Тўкип дастурхон тузган,
Неъматнинг ҳамиша ҳам
Барқарор бўлсин, дейман.
Уйган бу хирмонинг ҳам
Қуёшга қўлин чўзган
Муҳташам ҳайкалинга
Пойдевор бўлсин, дейман!

ОЗАРБАЎЖОН

Хаёл оти билан кезгил ҳар ённи,
Топмассан бундайин қутлуғ замонни.

Муҳр этди дилларга замон инчунун,
Дўстлик деб аталмиш олий аҳсонни.

Эъозлаб турибди кўтариб бошга,
Бу кун озар эли Ўзбекистонни.

Сўйласин минг йиллик мўйсафид тарих,
Бу дўстлик билганми шубҳа, гумонни.

Ўзбекман, англамай қаёққа бордим,
Шу инжа озарий тилни, забонни.

Дўстлик бу—муҳаббат инглиғ фараҳким,
Билгай у на ҳадни ва на довонни.

Асли Муқаннага қиёс этгулик
Бобакнинг қалбидан тошган тугённи.

Низомий болидан халво пишурмиш
Навоий забт этиб туркий жаҳонни.

Бир лаҳза қўлидан қўйганми ўзбек,
Ўзинг айт, Фузулий битган девошнни.

Азизим, дилимда асраб юрибман
Насимий қолдирган собит имонни.

Вургуннинг шеъри деб жон чекса ўзбек,
Озар ҳам аярми Ғафурдан жонни.

Сен билан пиқилоб жангтоҳларида
Бирга таинганмиз яхши-ёмонни.

Тарих-ку муҳташам ёдгордир олий,
Сўйлайми шу кунни, айни шу онни.

Ўардошлик яловин кўтариб кушод
Тавоб этмоқдамиз гулгун маконни.

Хазар коса бўлсин, яъни жоми Жам,
Сишқоргил, шараф-ла даври давраонни.

Мен сендай мезбонни топмоғим гумон,
Сен ҳам тополмасан мендай меҳмонни.

Мавжуд бўлмасайди оламда агар,
Ўйлаб топар эдим Озарбайжонни.

АЁН БЎЛГАЙ

Агар ёринг хиром этса,
    Саболардан аён бўлгай,
Такаллуми чаман берган
    Садолардан аён бўлгай.
Агар ёринг қуёш бўлса,
    Анга асло боқиб бўлмас,
Камолингми, заволинг ё—
    Самолардан аён бўлгай.
Агар ёринг ҳусн шоҳи—
    Ўтар бўлса шаҳарлардан,
Гузарларда қолиб кетган
    Гадолардан аён бўлгай.
Агар ёринг жафокордир,
    Жафокор деб отин айтма,
Унинг асли ўзинг чеккан
    Жафолардан аён бўлгай.
Агар ёринг садоқат деб
    Сенга кўпгил қўяр бўлса,
Куйиб ағёрларинг, бахти
    Қаролардан аён бўлгай.
Агар ёринг муҳаббатни
    Ниҳон сақлар, гумон этма,
У бир ганждир, бироқ ҳадди
    Адолардан аён бўлгай.
Агар ёринг бўлиб Ширин,
    Агар ўзни десанг Фарҳод,
Қиёсинг чин ва ё лофдир—
    Вафолардан аён бўлгай.
Агар ошиқсан Абдулла,
    Қаноат қил сабр бирла,
Надур ҳолинг — сенга боққан
    Балолардан аён бўлгай.

ПАХТАҶОР АБДУРАЙИМ АКА БИЛАН БАХТ ҲАҶИДА СУҲБАТ

Бахт нима? Ҳаётми ва ёким хаёл?
У недур? Мулкми ё умр безавол?
Ё у сира ўчмас муҳаббатмикан?
У ё меҳнатмикан? Ё санъатмикан?
Ишдан ҳориб қайтдинг, дилгир ҳойнаҳой,
Рафиқанг узатди бир шиёла чой.
Унут бўлди шунда чарчоғинг, зоринг,
Кўнгиждан бир нафас кетди губоринг.
Балки бахт ўшадир? Сезмагандирсан,
Уни ўзинг билмай излагандирсан?
Сизнинг касбиңгиз шу, пахтазор ичра,
Эртадан то оқшом тинмайсиз сира.
Йиллар чангидир—бу сочингизда оқ,
Меҳнатдан, юмушдан қолмабсиз бироқ,
Қарайсиз—бир ёнда ўглингииз ўктам,
Бир ёнда қизингииз—сафдадир у ҳам.
Замон тивч, орзулар дилда аломат,
Лекни энг муҳими—борсиз саломат.
Балки бахт дегани мана шу ҳолдир,
Балки шу муҳташам толе, иқболдир.

Бахт нима? Ҳаётми ва ёким хаёл?
У недур? Мулкми ё умр безавол?
Менинг назаримда буларнинг бари,
Бахт дегав дарахтнинг шаҳобчалари.
Бахтга ўша чой ҳам дахлдор эрур,
Ақл ҳам, чирой ҳам дахлдор эрур.
Ҳаётнинг галвали гулдуросидан,

Қувончи, ташвиши, хуш садосидан
Йироққа түшмасак бахтдир мана шу,
Қандайдир муаллақ манзил эмас у.
Бахт тенгдир шоиру бастакорга ҳам,
Абдураим деган нахтакорга ҳам.

БАХМАЛЛИК ГИЛАМ ТЎҚУВЧИ ҚИЗЛАРГА

Бахмал бағридаги мўъжаз дастгоҳда
Бахмал гилам тўқир уч нафар сингил.
Учовлон бекачдир бу гул даргоҳда,
Номлари Мукаррам, Буойша, Ойгул,
Неча ранг ва неча анвойи бўёқ
Ажаб бир савъатга айланар бунда.
Қизлар қалбидаги меҳру иштиёқ
Ранг-баранг ип бўлиб бойланар бунда.
Қизлар ўтинч қилди:—Бўлса гар имкон
Шоирлар номиниз шеърга қўшсалар.
Қизлар, йўлингизда пешкашдир жаҳон.
Илтифот бўларми шеърга бунчалар.
Сизнинг бу яратган мўъжиза савъат
Юз йил тўзим билмай турмоқлиги рост.
Яшаса шоирнинг шеъри шул муддат,
Дўпписли кўкларга отарди паққос.
Фурсат қаршисида боқий нима бор —
Шеърми у, қасрми, гиламми, палак?!
Сизнинг қошигизда менинг бу ашъор
Бамисли гулзорга қўнган капалак.
Арзнгай номингиз ёйсақ оламга,
Шул эрур менинг ҳам умрлик дардим.
Ва лекин аслида, сизнинг гиламга
Битгулик байт ёсам бахтли бўлардим.

ИШОНЧ

Табиат, ишончдан айирма спра,
Айирма, ўчмаси дилдан шуқуҳинг.
Бенишон йўқолиб кетгандан кўра
Яхши-ку, тентираб юрса гар руҳинг.

Тимқора осмонга ой чиқса дилбар,
Заминга тўкилса нури сар-сари.
Булутлар ортидан боқолсанг агар
Абадий йўқликдан афзал-ку бари.

Сен юрган богларни бахтга тўлдириб,
Сайр этса шомларда дўст ила ёрон.
Уларни ўргулсанг шаббода бўлиб,
Ахир бу толенинг нимаси ёмон.

Бир кун фарзандинг ўксик дилида
Уйғонса ғамларни енгган муҳаббат.
Капалак мисоли учиб йўлида
Сен уни қутласанг, ахир бу не бахт.

Ғамгин ва беқўбол ёринг оҳ уриб
Болишга бош қўяр, кўзёши тахир.
Сен унинг тушига билдирмай кириб
Тасалло беролсанг, саодат ахир.

Сен-ки, хор вужудни бир кун табиат
Юлқиб оларкансан дилбар ҳаётдан,
Мени шу ишончдан айирма фақат,
Айирма сен мени шул бир бисотдан.

* * *

Дейдилар, ит ҳура—
    Ўтади карвон,
Ранжу балолардан
    Ёнмасин жоини,
    Лекин алам қилар,
    Бир умр гирён
Итлар орасидан
    Ўтса карвонинг,

* * *

Умр қисқа әди,
Қисқартирдик яна.
Озгина бахтни ҳам
    бўлиб ташладик.
Кулфат оқибатда қилди тантана,
Шундагина кўзни ёшладик.
Жаҳлдор габиат энди юз ўгирди.
Боқмади, топсак ҳам йиғлаб ортидап.
Тирик от ўрнига
    ёғоч отни берди,
Уйни эса берди
    ернинг остидап.

ДОНИШМАНД ДЕДИКИ...

Донишманд дедики,
Осонни кутма,

Имкондан ортиқ бир имконни кутма
Дарёдан дарёни талаб айлагил
Ва лекин ҳеч қачон уммонни кутма.

МЕН АНГЛАБ ЕТГАН ФАЛСАФА

Возорга ўхшайди асли бу дунё,
Возорга ўхшайди бунда ҳам маъни.
Иккиси ичра ҳам кўрмадим асло,
Молим ёмон деган бирор кимсани.

1973

ИСТАК

Ораум шул, ўчмасин ёнган чароғинг,
Юлдуздай нур сочсин чапминг — қароғинг,
Магар чинор бўлсанг, чинордай яша,
Бевақт узилмасин бирор япроғинг,

САМОВИЙ МЕҲМОН, БЕШ ДОНИШМАНД ВА ФАРРОШ ҚАМПИР ҚИССАСИ

Фантастик шеър

Хабар келди Фан шаҳрига
Олис жунгли томондан.
Ўтган кеча алланарса
Ёниб тушмиш осмондан.

Юлдуз деса юлдуз эмас,
Е йўлдошми бир дайди.
Ҳар ҳолда у шов-шув солган
Тарелкага ўхшайди.

Бу хабардан илм аҳли
Бир зум ўйга толдилар.
Яна бирор миш-мишдир деб
Шубҳага ҳам бордилар.

Чахлаб туриш керак аммо
Туйғу билан ақлни.
Ҳар аҳтимол жўнатдилар
Жунглига беш вакилни.

Бешови ҳам тенгсиз олим,
Беш қитъадан бўлган жам.
Дунёдаги барча илм
Шул бешовда мужассам.

Илмн нужум, тиб ва тарих,
Жуғрофия, Хандаса.
Ўликни ҳам тирилтирар
Агар улар хоҳлашса.

Дунёдаги тилларни-ку
Беш бармоқдай билишар.

Керак бўлса қушлар билан
Хандов суҳбат қилишар.

Хуллас бешов йиғинишиб
Жунгли томон елдилар.
Хатто фаррош кампирни ҳам
Бирга олиб келдилар.

Дарҳақиқат, жунгли нотинч,
Не дарахтлар шалпайган.
Ўрталикда битта нарса
Етар эди, ялпайган.

Ойнакларни тутиб бешов
Уёғидан ўтдилар.
Бу қанақа гап бўлди деб
Буёғидан ўтдилар.

Ва ниҳоят сприли уйни
Уриб очиб олишди.
Ичкарига қараб бирдан
Анграйишиб қолишди.

Етар эди ўриндикда
Аллақандай бир махлуқ.
Бир кўзи бор... манглайда
Иккинчиси мутлақ йўқ.

Лаб-даҳани одамга ҳам
Ўхшаб-ўхшаб кетарди.
Қўл оёғи узун-узун,
Сап-сариқдир ранг зарди.

Беш донишманд ўзни энди
Йўқотишди тамоман.
Ҳазилакам ганми ахир,
Меҳмон тушмиш самодан!

Мана бунп айтса бўлар
Эш олий, зўр муаммо!
Ураб олди уни бешов,
Миқ өтмасди у аммо.

Кўрсатишди унга дастлаб
Чексиз олам тарҳини.
Сомон йўли, альфа, бета
Буржларининг фарҳини.

Меҳмон эса қимир этмай
Етарди жим, сулайиб.
Манглайида битта кўзи
Боқар эди дўлайиб.

Кўрсатдилар яна унга
Евуз шакл, формула.
Мозийни ҳам кўрсатишди
Кино қилиб бир йўла.

Дунёдаги тилларни-ку
Луғат қилиб уйишди.
Шу жумладап ўзбекча ҳам
Бир икки сўз дейишди.

Меҳмон ҳануз қимир этмай
Етарди жим, сулайиб.
Манглайида битта кўзи
Боқар эди дўлайиб.

Карипкан деб қулоғига
Бақириб ҳам кўрдилар.
Соқовми деб имо билан
Чақириб ҳам кўрдилар.

Таҳлид билан ҳатто бир оғ
Сиқувга ҳам олишди.

Охир чарчаб, ўзлари ҳам
Сулайишиб қолишди.

Иш чиқмади, демак бизни
Тушулмади у тараф!
Ўша пайт денг фарроши кампир
Кириб келди тештираб.

Фаррошда у, уни буни
Йиғиштирмақ, унга тан.
Ўриндиқда ётган зотни
Кўрди кампир дафъатан!

— Вой бечора болагина,
Дард заштига опти-ку!
Ҳолдан тойиб, бошқа кўзи
Юмилиб ҳам қопти-ку!

Рангини кўр, сомон дейсан,
Сувданмиган ё ўтдан!
Шундоқ дея фаррош кампир
Бўла кетди гиргиттон.

Азбаройи меҳр билан
Бошгинасин силади.
Тиканакдай тикка ўсган
Сочгинасин силади.

Кампир билмас, ким бу махлуқ,
Ё билса ҳам унутди.
Ичақолгин, жон болам, деб .
Ҳатто унга сув тутди.

Ўшанда денг ҳалигининг
Қон чопди-я юзига.

Дувва-дуvва ёш ҳам келди
Биттагина кўзига.

Жон киргандай бўлди бирдан
Оёқ қўли қимирлаб.
Жилмайгандай бўлди ҳатто
Гапиргандай шивирлаб.

Айлантириб битта кўзин
Боқди уёқ-буёққа.
Бир маҳал денг, дабдурустан
Меҳмон турди оёққа.

Олимларнинг ушбу ҳолдан
Чимирилди қошлари.
Бу қанақа сир бўлди деб
Тамом қотди бошлари.

Не бўлса ҳам мурод ҳосил,
Фан шаҳрига елишди,
Фаррош кампир сирин эса
Сал кейинроқ билишди.

Олимларнинг хизматлари
Йўқ, бекорга кетмапти.
Шувча ишни қилишибди
Фақат меҳр етмапти.

ЕРУҒ КУНЛАР ТИЛАГИ

(Афғонистонлик ўзбек ёшларига)

Ҳиндикуш тоғида гулхан ёнмоқда,
Ҳирот тепасида олов жоласи.
Ҳолинг нима кечди? Жабҳанг қаёқда?
Жайҳун ортидаги ўзбек боласи.

Сен туғма ҳиравий, ўспирин авлод,
Кўҳна шажарамда битта бандимсан.
Қонинг не боболар қусридан озод,
Сен менинг бокира жигарбандимсан.

Инқилоб юз бермиш хонадонингда,
У сенга ғуруринг бахш этгай такрор,
Огоҳ бўл, укажон, шундоқ ёнингда
Алишер бобомиз уйғоқ қалби бор.

Инқилоб нелигин сен мендан сўра,
У—нури ҳидоят, у нури жаҳон.
Токай ётар эдинг жаҳолат ичра,
Токай юрагингда дардларинг пинҳон.

Ҳозирча ўспирин, балки раста сен,
Балки буюклигинг келмас ўйингга.
Билиб қўй, шоҳларнинг қанча-қанчасин
Халқинг алишмагай битта мўйингга.

Дунёда кулфатнинг миллати бўлмас,
Миллати бўлмагай саодатнинг ҳам
Инқилоб бошингга келибдими бас,
Толенинг кулгани шул эрур, укам.

Ҳали бу йўлингнинг поёни узоқ,
Ҳали сарҳадларда ағёрларинг мўл.

Қўлингда Ватанинг тутқазган байроқ,
Сен ўтли сафларда камарбаста бўл,

Улуғ бобомизнинг ҳеч ўчмас номи
Сен билан тоабод ёдга олурман
Қутлуғ диёримнинг йўллаб саломин,
Сенга ёруғ кувлар тилаб қолурман.

СЕН БАҲОРНИ
СОҒИНМАДИНГМИ?

* *
*

Шовиллади тун бўйи шамол,
Қалдироқлар кўчди ларзакор.
Шивирладинг ёнимда хушҳол:
— Яна келди, дўстгинам, баҳор.

Шовиллади тун бўйи шамол,
Қорликларда ўчди изимиз.
Шивирладинг ёнимда хушҳол:
— Мангу бирмиз, дўстим, иккимиз.

1961

СЕН БАҲОРНИ СОҒИНМАДИНГМИ?

Уйғонгувчи боғларни кездим,
Тоғай дедим қирдан изингни.
Ёноғингдан ранг олган дедим—
Лолазорга бурдим юзимни.
Учратмадим аммо ўзингни,
— Сен баҳорни соғинмадингми?

Узоқларда залворли тоғлар
Хаёлимни келдилар босиб.
Кечди қанча интизор чоғлар,
Васлинг менга бўлмади насиб.
Сенсиз мен ҳам, баҳор ҳам ғариб,
— Сен баҳорни соғинмадингми?

Унгурларда сакрайди оҳу,
Наъматакда саъва миттижон.
Қорликлардан сипқорилган сув
Дараларда уради жавлон.
Нигоҳимдан фақат сен пинҳон,
— Сен баҳорни соғинмадингми?

Мана бугун наврўзи олам,
Дўстларимга гуллар тутарман.
Қайлардасан, севгили эркам...
Қўлимда гул, сени кутарман,
Умрим бўйи чорлаб ўтарман:
— Сен баҳорни соғинмадингми?

ОДАМЛАР

— Эй, йўловчи, бўла қол қўноқ,
Уйда борин кўрамиз баҳам.
Тағин ўзинг биласан, бироқ.
Қош қорайди, йироқдир йўл ҳам,
Йўлчи қолар овулда, мезбон
Келтиради топган-тутгани.
Отамлашар сўнгра икковлон
Едга олиб ўтган-кетгани.
Хорғин йўлчи мудрар ичиб чой,
Чўзилади мезбон ҳам аста.
Тонгда йўлчи товуш қилар:—Хой,
Мен кетдим.—Қол!— Раҳмат.
Шу бас-да!
Ажралишар, улар ҳаттоки
Исмларин сўрашмаслар ҳам.
Улар қайта учрашар балки,
Балки қайта учрашмаслар ҳам...

1963

* * *

*

Деразангни қоплар оқшом зулмати,
Изин қора айлаб ботади ой ҳам.
Нечун мени фақат шу зулмат пайти
Қучиб ардоқлайсан, нозик фариштам?
Самовий кўзларинг сачратиб учқун,
Нечун тикилади фақат ўшанда?
О, ваҳот шу кўзлар ётдир мен учун
Кундуз машъаласи порлаб турганда.
Тепамдан тун каби қуюлади соч,
Қора тун ёнади оташ юзларда.
Нечун ўзгаларга нур сочган қуёш
Бизнинг орамизда бўлади парда?
Нечун иккимизни қолдириб ёлғиз,
Кониот тубида қуёш чекар оҳ?
Жавоб бер, қошингда чўкмоқдаман тиз,
Жавоб бер, макрингдан мени қил огоҳ.

1963,

* *

*

Мен қувонар бўлсам—сен сабаб,
Ўйга толар бўлсам—сен сабаб.
Мен ҳижронни естамасман, йўқ,
Ногоҳ ўлар бўлсам—сен сабаб.

1963

МЕН НЕЧУН СЕВАМАН ЎЗБЕКИСТОННИ

Мен нечув севаман Ўзбекистонни,
Тупроғин кўзимга айлаб тўтиб.
Нечув Ватан дея еру осмонни,
Муқаддас атайман, атайман танҳо?
Аслида, дунёда танҳо нима бор,
Пахта ўсмайдими ўзга элда ё?
Еки қуёшими севгимга сабаб?
Ахир қуёшли-ку бутун Осий.

Мен нечув севаман Ўзбекистонни,
Боғларин жаннат деб кўз-кўз атаман.
Нечув ардоқларкан тупроғини мен,
Упаман: «Тупроғинг бебаҳо, Ватан».
Аслида тупроқни одил табиат
Тақсим айлаган-ку ер юзига тенг.
Нечув бу тупроқ деб йиғлади Фурқат,
О, Қашқар тупроғи, қашшоқмидинг сев?!

Хўш, нечув севаман Ўзбекистонни,
Сабабини айтгин десалар менга,
Шоирона гўзал сўзлардан олдив
Мен таъзим қиламан она халқимга.
Халқим, тарих ҳукми сени агарда
Мангу музликларга элтган бўлсайди,
Қорликларни маков этган бўлсайдинг,
Меҳрим бермасмидим ўша музларга?
Ватанлар, Ватанлар,
Майли, гулласин,
Бор унсин мангулик музда ҳам, аммо
Юртим, сени фақат бойликларинг-чун
Севган фарзанд бўлса, кечирма исло!

1964

ТЕМИР ОДАМ

Бир ҳайкал турибди,
У—Робот эмиш,
Темирдан ясалган, одам тимсоли.
Илмда энг сўнгги кашфиёт эмиш,
Ақлли хот эмиш, қусурдан холи.
Шахмат ҳам ўйнармиш,
Ер ҳам қазирмиш,
Росмава ювармиш юзу қўлини.
Ҳадису ҳисобда адашмас эмиш,
Ҳаттоки сапармиш Сомон йўлини.
Енида халойиқ ҳайратда турар:
— Қарангиз, нақадар ақлли, мумтоз!
Хулласки, оламда кашфиёт дерлар.
Кашфиёт эмас бу, кечиринг устоз.
Тилсимни билмайман, аммо анчайин
Одатим тарк этиб, кўкрак кераман!
Мен сизга темирнинг худди шундайин
Ажиб бир нуҳасин топиб бераман.
У ҳам ишлай билар, унинг қошида
Сизнинг темирингиз ожиз бир буюм,
У ҳам санай билар, унинг бошида
Алжабр усули уюм ва уюм.
Балки у донодир беқиёс, якка,
Балки йўқ унинг-чун бирор муаммо.
Балки у ҳеч қандай темир-терсаққа
Аъло вужудини эгмайди, аммо,
Устоз, қалби йўқдир унинг ҳам, ҳайҳот.
На лафрат, на ишқни танламас у ҳам,
Унинг ҳам кўзида чақнамас ҳаёт,
Мунис боқишларни англамас у ҳам.
У ҳам тўлғонолмас, инграмас, кулмас,
Йиғлаган гўдакни юпатолмас ул.

У ҳам юлдузларнинг ҳидини билмас,
Бағрини тирнамас сўлаётган гул.
Кимсанинг меҳридан, балки, о, балки
Сизнинг темирингиз бўлар миннатдор.
Азиз дўст меҳрини билмас бу ҳали,
Дўст кутиб, йўлларга чиқмас интизор.
Дунёю одамлар тақдири зарра
Ташвишга солмагай, йўқ зўру зори.
Ташвишга солмагай на қўшиқ ва на
Менинг юрагимда нималар бор.
Балки темирлар ҳам йиғлайди чиндан...
Бу-чи, йиғлаёлмас, айланган тошга!
Кимдир у?

Кимдир у? Балки у мейман?!

Балки у сиздирсиз?

Балки у бошқа...

Ҳаётнинг поёнсиз уммони ичра
Бор шундай ғариблар—темирлар ҳиссиз,
Ва лекия ўзларин темирмас сира,
Муҳтарам Инсон деб атарлар, эсиз...
Шундайлар бўлмаса, азалдан тупроқ
Яшнарди тагин ҳам гўзалу мумтоз.
Темир одам ясаб юргунча, кўпроқ
«Жонли темир»ларни ўйлангиз, устоз.

1964

«МУНОЖОТ»НИ ТИНГЛАВ

Қани айт, мақсадинг нимадир сенинг,
Нега тилкалайсан бағримни, оҳанг,
Нечув керак бўлди сенга кўз ёшим,
Нечув керак, рубоб, сенга шунча ғам!

Эшилиб, гўлғониб ингранади куй,
Қайлардан келмоқда бу оҳу фарёд.
Ким у йирлабтган, Навойимкан
Ва ё май куйчиси Хайёммикин, дод!

Бас, етар, чолғувчи, бас қил созингни,
Бас, етар кўксимга урмагил ханжар,
Наҳотки дунёда шунча ғам бордир...
Агар шу «Муножот» рост бўлса, агар.

Агар алдамаса шу совуқ сямлар,
Гар шул эшитганим бўлмаса рўё.
Сев бешик эмассан, дорсан табиат,
Сев она эмассан, жаллодсан дунё!

Эшилиб, гўлғониб ингранади куй,
Асрлар ғамини сўйлар «Муножот».
Куйи шундай бўлса, ғамнинг ўзига
Қандай чидай олган экан одамзод!

1964

АСРИМИЗ ОДАМИ

Менинг кўз ўнгимда жонланар тарих,
Ғамлардан тўқилган шу кўҳна олам.
Асрлар бирма-бир ўтар ва ахир,
Юксалар қаршимда энг бахтли одам.
Юксалару шу дам чопар, уринар,
Талпинар қайгадир билмасдан тиним.
Бахтининг ёнида ғами кўринар,
Ғами кўринади бахтида унинг.
Билагида гарчанд етарли кучи,
Бойлик эргашса-да гарчанд ортидан,
Унинг чеҳрасида ташвиш бор, нечун?
Нечун у айрилмиш ҳаловатидан?
Гоҳ бемор бошида жарроҳ бўлиб у,
«Тақдири азал»га кўрсатса кучини.
Гоҳо бир довиюрак сайёҳ бўлиб у
Совуқ Арктикага уради тўшини.
Дам оғир хаёлга бўлур запжирбанд,
Дам қўшиқ тўқийди у ёна-ёна.
Интилар юлдузлар туманига дам,
Дам ойнинг ёнида бўлар парвона.
У нима истайди? Шону шавкатми—
Юлдузлардан баланд, кундан пурзиё?
У нима истайди? Тенгсиз қудратми,
Оёғи остида ётсинми дупё?!
У нима истайди? Балки истаги—
Унинг теғрасида айлапсин олам?
О, дўстим, саволнинг йўқдир кераги,
У истайди, бунинг ҳаммасини ҳам!
Одамлар ўтдилар бир вақт, бир замон,
Ўтдилар энг оддий бахтдан ҳам йироқ.
Ягона орзуси эди парча нон,

Энг буюк армонн—озод яшамоқ!
Одамлар ўтдилар бир вақт, бир замон,
Ҳа, яшаб ўтдилар, энди-чи, маана:
Ўзи банди бўлган олам устидан
Ҳоким бўлмоқни у истар ягона!

1964

* *
*

Юлдузлар ўтига бардош берурман,
Фазолар тафтига қилурман тоқат.
Ёнингга соғ-омон қайтиб келурман,
Оташ нигоҳингда ёнгали, фақат.
Тўлқинлар қутурсин майли, беомон,
Менинг қисматимни кўмолмагай у.
Бари бир ёнингга қайтаман омон,
Мовий кўзларингга чўмгали мангу.

1964

ҶАСАМ ДАРА

Ҷасам дара гувиллайди маст,
Гувиллайди туби йўқ макон.
Кўкдан унга кўринар ғажат
Митти юлдуз ва парча осмон.
Атрофидан қоқ қоя тошлар
Журъат билан термилади лол.
Бир кўрай, деб зина тарашлаб
Қояларга тирмашар ҳилол.
Бунда на қуш, на бир жонивор
Ва на шамол кўрсатар қора.
Афсопалар сўйлайди такрор
Менинг чанқоқ дилимга дара:
— Ана, овчи оҳу қувади,
Учадилар, тошлар аро тик.
Ҳочқин оҳу тоққа қўнади,
Сўнг дарага сакрайди, шўрлик!
Ҷасам дара—даралар шери
Ўлка кутиб увларкан пастда,
— Ҳайт,—дейди-ю, (о, сен, ов меҳри!)
Ташланади овчи ҳам пастга.
Ботирини сақлайди омон
Тасодифга тўла бу дунё...
Овчи овин айлар саранжом,
Овулига чоғланар, аммо,
Аммо бирдан қотади карахт...
Асир этмиш уни бу макон.
Атрофида тошлару ғажат
Тепасида юлдуз ва осмон.
Алвонларин ёйиб уфққа
Чиққунича зар кокил қуёш,
Шўрлик овчи интилар кўкка,

Сўнг иложсиз тўкар юм-юм ёш.
Ботириши ахтариб шу зум
Келар ёри, овулдошлари.
— Айтнинг, ота, не қилмоқ лозим?!—
Кекса чолга юзланар бари.
— Болаларим, ов меҳри уни
Туширибди дарага осон.
Хотини меҳри, ёр меҳри, кўринг,
Олиб чиқар жардан бегумон.
Шунда,
Евқур бир йигит дадил
Бажо айлар чолнинг шиорин:
Дара узра кўтариб адил
Қучоқлайди овчининг ёрин.
Фарёд солар овчи хотини,
Йигит эса қучар яхшироқ.
Овчи, ҳайҳот, қутурар ёниб
Қафасдаги шердан ваҳшийроқ.
Гўё чўкар даранинг зирҳи,
Гўё тошлар кетар орадан:
— Ҳайт,—деди-ю, (о, сен, ёр меҳри!)
Овчи чиқиб кетар дарадан.
Қасам дара гувиллайди маст,
Гувиллайди туби йўқ макон.
Кўкка боқиб у кўру карахт
Афсоналар сўйлайди ҳамон.
Қасам дара, кездим саҳнингда
Киприкдаги ёшдай омонат.
Қасам дара сенинг бағринга
Қасам ичган тушармиш фақат.
Ҳайрат билан сенга боқурман,
Ҳали қасам ичмаганим рост.
На овчимаи ва на ботирман,
Кезиб юрган ошиқман, холос.
Пайти келса, севгим, сен учун
Ер олдида ичарман қасам.

Фазоларни айлапиб бутун,
Денгизларга қўйрман қадам.
Амр этса гар ўшал дилбарим
Ташланаман дарага шу зум.
Бир илтимос фақат, дўстларим,
Қайтишида чиқаман ўзим,

1964

* *
*

Қани най бер менга, дўстгинам,
Бергил, майли, рубоб бўлса ҳам.
Бер, бир нафас бўшатиб олай
Тўлиб кетган юрагимни мап.
Қаламимнинг кучи етмади,
Ҳисларимни буткул тўкмоққа,
Дўстим, тингла япроқчаларнинг
Шивирлаши эшитилмоқда...
Гўзал, сокин сқшом чўкмоқда,
Тебранади елда чироқлар.
Дарахтзор ҳам сокин солланар...
Қандай масъум, эрка бу чоқлар.
Қандай ширин дамлар... менинг ҳам
Юрагимда бир ҳис тошмоқда,
Юрагим ҳам дарахтзор каби
Ниманидир олқишламоқда.
Кўзларимга бу ёруғ олам
Кўривмоқда бирам суюмли.
Қани, най бер менга, дўстгинам,
Тўкай тўлиб кетган кўнглимни.

1965

ЎЗБЕКИСТОНДА КУЗ

Юргил, далаларга кетайлик, дўстим,
Диққинафас уйда ётмоқ пайтимас.
Олтин Ўзбекистон тупроғи бу кун,
Бир пари фаслнинг оғушида маст.
Шабнам шовиллайди боғлар қўйнида,
Салқин туман ичра бўзарар тонглар,
Қуёшнинг эринчоқ ёғдуларида
Нафис ялтирайди барги хазонлар.
Ҳар ёнда тўқинлик,
Куздан нишона,
Ҳар ёнда гўзаллик ёймиш дафтарин.
Сонсиз эгатларга сочилмиш ана,
Менинг шодликларим, эзгу дардларим,—
Менинг она халқим...
Эй қадим ҳалол,
Ризқи она Ерга сепилган халқим,
Ушоқ чигитни ҳам этмай увол,
Ҳар қарич тупроққа эгилган халқим.
Бир нафас бошингни кўтаргину боқ:
Ер юзида ажиб виқор ва нуфуз.
Сенинг ўзинг каби ўйчан ва қувноқ
Хушфезъл бўлиб келмиш тупроғингга
куз.

Улуғ Алишернинг соч оқин кўриб
Оғир хаёлларга чўмган бу фасл.
Қайрағоч ёнида ғамгин ўлтириб
Чолларга ҳассалар йўнган бу фасл.
Азалий кўркини қилади кўз-кўз...
Наҳотки шунча тез айлапар дунё?!
Бахтли кексаликни ёдга солар куз,
Сокип хилватларга чорлайди, аммо,

Дўстгинам, пайтимас, айлаб сайри боғ,
Хилватда ўй суриш ярашмас бугун.
Заҳматкаш ўзбекнинг ҳосили қандоқ?—
Кузнинг фалсафаси шудир биз учун.
Улуғ меҳнат кезар шан далаларда,
Ҳар ёнда ҳоким бир ташвишли илҳом.
Қуёш бота бошлар... гавжум қирларга
Қорая-қорая тўшалар оқшом.
Эҳ, кузги оқшомлар...
Дилимда менинг
Теран туйғуларим қўзғалар жўшиб.
Қўзғалару шу дам қалбимдан секин
Тўкила бошлайди ойдин бир қўшиқ.

1965

АҒЛ

Йигитлар мактубин битганда қондан,
Келинлар фироқдан чекканда ёҳу.
Унинг ҳам паноҳи қайтмади жангдан,
Ўн тўққиз ёшда бева қолди у.

Севгидан етиму умрдан ярим,
Қурпган кўксига ёлғиз беланчак.
Абадий фироқни, ҳайҳот, дўстларим,
Абадий висол, деб билди келинчак.

Қақраган лабларда оловли нафас,
Кечалар кечмишин айлади кўмир.
Паришон сочлари ёр кўкси эмас,
Муздайин болишда қолди бир умр.

Йиллар ҳам ўтдилар, ҳамон у ёлғиз,
Мунгайиб термилар ботгувчи кунга.
Эй помард табиат, борми сенда ҳис,
Қайтадан бахт берсанг бўлмасми унга?!

Наҳот ишқ қисмати бунча бераҳм,
Бунчалар буюксан, вафо шеваси.
Сенгадир ҳурматим, сенга шарафим,
Қаҳрамон жангчининг суюк беваси.

Сиз-чи, эй, садоқат сатридан нолиб,
Надомат комида қолганлар, айтнинг.
Ўзини минг битта бозордан олиб,
Минг битта бозорга солганлар айтнинг.

Шу чўлпон кўзларнинг буюк ҳурмати,
Шу ақиқ лабларнинг рост сўзи дея,

Сўйланг-чи, вафонинг надир қиммати,
Сиз ҳам кутганмисиз бирор сония?!

Баъзида тирноқлар беагани учун,
Саҳардан шомгача қилурсиз тоқат.
Бироқ ёрингизни кутгани нечун,
Тоциялмас тирноқча сабру қааноат.

Навоқат пайтимас, яқинроқ келинг,
Буюк зот қошида айлангиз салом.
Шу содиқ бевага саждалар қилинг,
Шу содиқ бевага айланг эҳтиром.

Ҳатто зеб-зийнатни юлқиб знёда,
Ҳайкал ҳам қўйингиз бамисли хаёл.
Шундайлар бўлмаса агар дунёда,
Бу қадар муҳтарам бўлмасди аёл.

1965

ОТЕЛЛО

*Аброр Ҳидоятлов хотирасига
бағишлайман*

Чигатой кўчасин сўл томонида—
Ўтсангиз муқаддас хилхона тараф,
Савоқсия қабрлар ғаладонида
Етибди Отелло—у буюк араб.
Мен баъзан шу йўлдан уйга қайтаман,
Сайр этиб ҳовлиқма сойнинг қошнини.
Отелло шаънига салом айтаман,
Зиёрат қиламан мазор бошини.
Арабий кулонкир—ғарбнинг хўжаси,
Майлига, гапимга қилма эътироз.
Мепман, бу ўзбекининг даҳрий жўжаси,
Уйқашга ўхшайди исминиз бир оз.
Қандайдир оллодан сенинг волиданг
Тиланиб олибди, мен-чи, садақа.
Савдомна бир экан, номлар ҳамоҳанг
Ва лекин ўхшамас қалблар, шувақа...
Мен орзу қилардим сепдай севипни—
Қўлимда ханжару қонимда олов.
Уддалай билмадим лекин бу ишни,
«Телбадай севарди», деймас биров.
Истардим сендаги рашкни ҳам, илло,
Булбулга дард қайда гул йўқса агар.
Ҳам бунинг устига, билсанг, Отелло,
Қизларнинг қўлида у қошли ханжар.
Сендаги нафратини хоҳлардим асти,
Разиллар кўзига боқолсам ҳушор.
Чунки ҳалигача, Отелло, рости,
Яғони ўқитиб қўйгувчилар бор.
Ортиқча нафрат ҳам керакмас, аммо

Лақаб ҳам тақмасмап кимса отига,
Чувки бу асрда, азиз Отелло,
Ҳурмат кўп буюқдир нисон зотига...
Баъзан кўз ўнгимга тизилиб келар
Севгига гадолар айқаш ва уйқаш.
Гадо деб атама сен бизни дерлар,
Дейдилар, дунёда Отелло яккаш.
Шунда сен келасан кўзингни ёшлаб:
— Қайда ишқ, қайда рашқ, қайдадир улар?!
Шу шўрлик заминни кетмангиз ташлаб,
Муқаддас туйғулар, олий туйғулар.
Бизнинг руҳимизга ҳокимдир баъзан
Қаноат аталмиш ожиз бир сезги.
Отелло, Отелло, сенинг ишқингдан
Ҳайратга тушишнинг ўзи бир сеvgи...
Йўқ, тақлид қилмасман сенга росмана,
Ҳар кимнинг ҳаётда бор ўзга ўрни.
Ролингни ўйнаса, рашқ қилиб, мана,
Қабрга тиқибсан буюқ актёрни.

1965

ТУН

Ташқарида ёмгир шивирлайди жим,
Кўринмас на чироқ ва на бир зинь.
Гўё деразамни чертар аллаким,
Босиб кела бошлар қандайдир рўё.
Ўзимни тўшакка отаман шу он,
Ўраниб оламан ваҳима ичра.
Қоронғу йўлакда шитирлар хазон,
Кимдир деразамдан кетмайди сира.
Чироқни ёқаман бетоқат бориб,
Гўё ваҳималар бўлади абас.
Ёмгир ялтирайди нурда оқариб,
Тасалли чулғайди дилни бир нафас.
Липиллаб сўнади чироқ ҳам охир,
Қайдадир шовиллаб эгилади тол,
Кимдир ташқарида энтиқар оғир,
Бирдан деразамни қоплайди хаёл.
Кимсан, эй, тунлари мени пойлаган,
Макрига бойлаган ёвуз дарбадар?
Кимсан, эй, руҳимни мағлуб айлаган,
Мағрур юрагимга ташлаган назар?
Ёлвора бошлайман кимгадир ёниб,
Бир зум продамни этаман бекор.
Бир зум ўзлингимдан қоламан топиб,
Бир зум ожизликка бўламан иқрор.
Гуноҳкор баададай титраб, қалтираб
Кимдандир сўрайман сўнгги ҳимоя.
Шамол ҳам увицлар нимадир тилаб,
Бирдан кела бошлар у машъум соя.
Тўлганиб кетади ногоҳ юрагим,
Нимани истайсан, сўйла, эй дайди!
Секин гудурлайди шунда аллаким:

— Наҳотки менга ҳеч раҳминг келмайди...
Ёмғир ҳам савалар мени беомон,
Шамол ҳам ҳолимдан кулгани-кулган.
Бошпана бер менга, мен—ваҳимаман,—
Ботирлар қалбидан қувғинди бўлган.

1965

Кўпдан кутган эдим орзиқиб, мана,
Булутлар тарқалди тўкишиб кўз ёш.
Хаёлим осмондай ёришди яна,
Ёруғ кушларимдай порлади қуёш.
Шошқин дарёларнинг зангордир лаби,
Шамоллар ўйпайди йироқ-йироқда.
Юргил, сайр этайлик, юргил, малагим,
Дунё ташвишлари қолсин узоқда.
Кўряпсанми, қагдай яшармиш олам,
Бепарво гўдакдай жилмаяди жим.
Гўдагим, бу чирой қайтмайди ҳечам,
Қайтмагани каби менинг ёшлигим.
Бугун бош устингда яшнаган япроқ
Шовиллаб тўкилар эрта пойингга.
Бу учқур йўловчи солмайди қулоқ
Сенинг илтимосинг, сенинг раъйингга.
Хазопли августинг бирор оқшоми
Уни кўрарсанми, тушингда такрор?!
Майлига, ўзгадир кузнинг илҳоми,
Бугун-чи, кўз ташла, атрофда баҳор!
Қани қўлгинангни бергил жимгина,
Шу маъсум йўлчига қўяйлик ихлос.
Шоирлар алдайди бизни, жонгинам,
Баҳор доим эмас, уч ойдир, холос...

1965

МИЛТИРАЙДИ БИР МИТТИ ЮЛДУЗ

Кўк гумбазин бир четида
Бўшлиқларга уриб бош,
Милтирайди митти юлдуз,
Танҳоликдан тўкиб ёш.

Атрофида на бир юлдуз,
На булут бор, на туман.
Юлдузларга термилиб у
Титраб турар шамсимон.

Эҳ, бечора яшаш печун,
Порламасаңг, кулмасаңг.
Ўз тўдангдан нега учдинг,
Қайтиш йўлин билмасаңг?!

1965

ТИЛЛА БАЛИҚЧА

Тухумдан чиқдию келтириб уни
Шу лойқа ҳовузга томон отдилар.
Ташландиқ ушоқ еб ўтади куни,
Хору хас, хазонлар устин ёпдилар.

Дунёда кўргани шу тор ҳовузча
Ва мудроқ толларнинг аччиқ хазони.
Менга алам қилар, тилла балиқча
Бир кўлмак ҳовуз деб билар дунёни...

1965

ОНАЖОН

(Онам Турди Карвон қизи хотирасига)

I.

Неча кунки йўқ оромим,
Келолмайман ҳушимга.
Онажоним кечалари
Кириб чиқар тушимга.
Қўлларида оқ елпиғич
Ой нурида ялтирар.
Онажоним имлаб мепи
Қошларига чақирар.
Келтирарлар гоҳо бешик,
Кўзларида ҳаяжон.
Етар пайтинг бўлди-ку, дер,
Кела қол, дер, болажон.
Қайларгадир югураман,
Фигонимдан чиқар дуд.
Йиғлама, деб қўлларимга
Тутқазарлар сўнг тобут.
Тонгда руҳсиз кўз очаман,
Қовурилар танда жон.
Онажоним, бундай қилма,
Бундай қилма, онажон.
Ахир ўзинг дер эдинг-ку,
Силаб ўксук бошимни:
— Энди сенга берсин умр,
Сенга берсин ёшимни.
Афсус, ўзинг эрта кетдинг,
Эрта кетдинг оламдан.
Укаларим бағрим эзар,
Ажралдик деб онамдап.

Бевақт хазон бўлмай ҳар ким
Яшаб ўтсин дунёда.
Онажоним, ҳар ким ошин
Ошаб ўтсин дунёда.
Гарчи фано ҳар кимсага
Азалий бир қисматдир.
Лекин, она, тириклик ҳам
Билсанг, ярим ҳикматдир.
Тушларимда, майли, бошим
Силаб тургин, онажон.
Қолганларга энди умр
Тилаб тургин онажон.

II

У кун четда оҳ чекардим
Ғуссаларнинг дастидан.
Сен отамга пул берибсан
Ёстиғингнинг остидан.
Айтибсанки, онасизлик
Келмасин ҳеч ўйига.
Сарф қилишгиз, менга эмас,
Абдулланинг тўйига.
О, ўғлингга сен шафқатни
Билардинг-ку, онажон.
Бундан кўра бағрим ўйсанг
Бўларди-ку, онажон.
Заррагина раҳм этгали
Сабринг менга йўқмиди?
Онажоним, бундан ўзга
Жабринг менга йўқмиди?
Йўқмиди ҳеч ўзга гапинг,—
Нола қилиб сўйласанг.
Наҳот, ахир сўнги дам ҳам
Фарзандингни ўйласанг.
Ахир орзу қочиб кетмас,

Битказар-ку тириклар.
Онажоним, бир кунини
Ўтказар-ку тириклар.
Унутилар гуссалар ҳам,
Ораулар ҳам чўзар бўй.
Онажоним, балки бир кун
Айтганингдай бўлар тўй.
Балки сенинг қабринг узра
Кўкарганда гулчечак,
Остонамга қадам қўяр
Сен истаган келиччак.
Кимдир унинг йўлларига
Балки гул ҳам сочади.
Балки мунис онажоним
Кел, деб қучоқ очади.
Балки дўстлар даврасида
Камим бўлмас ҳеч қачон.
Лекин сени ўша дамда
Қайдан топай, онажон.

III

Эсимдадир, титрар_эдим —
Ғамгин, болиш пастида.
Китобимни кўрдим ногоҳ
Бошгинангин остида.
Тошдай қотдим ўшал они
Бор тоқатдан айрилиб.
— Шоир ўғлим,— дединг менга
Секингина қайрилиб.
Онажоним, сўнг бор менга
Нафас қилдинг у замон.
Шоир бўлгин дея балки
Ҳавас қилдинг у замон.
Онажоним, балки мен ҳам
Бир кун шавққа тўларман.

Балки мен ҳам айтганиндай
Бир кун шоир бўларман.
Куйлай десам ҳурматингни
Ушбу кунда тилим лол,
Балки фақат шу сабабли
Шоир бўлсам эҳтимол.
Балки сарсон—аросатда—
Қолиб кетмас бу тапим,
Камолимни кўрар балким,
Юртим—она-Ватаним.
Пайти келиб тўлар бир кун
Паймона ҳам беомон.
Кузатарлар мени ҳам сўнг
Сенга томон, сен томон.
Балки у кун бошим узра
Дўстлар бош ҳам эгадир.
Ўша дамги иқболим ҳам,
Онажоним, сенгадир.
Дилда неки журъатим бор,
Дилда неки ҳаяжон,—
Бари, бари сенга бўлсин,
Сенга бўлсин, онажон.
Сенга бўлсин бор ҳаётим,
Номим, шоним бир йўла.
Хотирангга ушбу шеърни
Ёзди ўғлинг Абдулла.

1966

* *
*

Қўйгил, у кунларни эслатма менга,
Қалбимни ёқмасин бу ҳазон фаслинг.
Энди бегонаман, жонгинам, сенга,
Энди бегопадир менга ҳам васлинг.
Гоҳида севиниб, гоҳи ғамдадир.
Ишқ узра ёзардим мен эркин қанот.
Билмайман қайси кун, қайси дамдадир
Менинг қисматимга чанг солди сайёд.
Унинг қўлидадир бу кун имконим,
Бу кун ҳамроҳимдир гўзал изтироб.
Қўйгил, у кунларни эслатма, жоним,
Қўйгил, юрагимга сен берма азоб.
Ўзгалар юзимга боқса ҳам ҳайрон,
Фақат сен томоша қилма ҳолимни.
Фақат сен шеъримни севма ҳеч қачон,
Фақат сен ҳимоя қилма номимни.
Даринг тут ишваю назокатларинг,
Фақат сен юзимга боқмагил кулиб.
Ҳайҳот, энди барча илтифотларинг
Менга туюлади масхара бўлиб.

1966

* *
*

Чувалади ўйларим сечсиз,
Хаёлимга талоқ ургайман.
Менинг қўлим етмаган юлдуз,
Тушларимда сени кўргайман.

Баланддасан тоғлар қоридан,
Чақирасан мени илгари.
Ёлбораман арвоқ ортидан
Интилувчи Гамлет сингари.

Маҳшаргача майлига кетай,
Кетай, майли бўлиб овора.
Сени сўраб қўймаса нетай,
Ерда қолган севги бечора.

1986

— Хайр энди...

Қалбимда бир видо қолди,
Хайр энди, сен кетдинг, беғуноҳ оҳу.
Бугун сен қайдасан? Қайларда қолдинг?!
Бугун бош устингда кимнинг паноҳи?!
Сени кеч топгандим, эрта йўқотдим,
Қаргагин, лойиқман сенинг қаҳрингга.
Ўзгалар қалбида қадр уйғотдим,
Бироқ етолмадим ўзим қадрингга.
О, ипсон қисмати, бунчалар чигал,
Бунчалар хилма-хил фоже ва аза.
Қисматим, ўзимман гуноҳкор бу гал.
Наҳот, гуноҳкорга қўшиқдир жазо?!

— Хайр энди...

Қалбимда бир видо қолди,
Хайр энди, сен кетдинг, беғуноҳ оҳу.
Бугун сен қайдасан? Қайларда қолдинг?!
Сен бугун кимларнинг маъсум ҳамроҳи?!
Қайси бир одамнинг бахтига ёрсан,
Очилдими сенга толе дарчаси?!
Бугун сен кимларнинг меҳрига зорсан,
Менинг юрагимнинг мажруҳ парчаси.

1966

* *
*

Ўзимни мозийнинг бағрига урдим
Ва шу он шукрона айтиб қайтдим меп.
Кимдир кўрмай кетган бахтни мен кўрдим,
Кимдир айтмай кетган сўзни айтдим мен.

Мени кутаётир ажиб келажак,
У менинг иқболим, менинг бахтимдир.
Мен кўрмаган бахтни кимдир кўражак,
Мен айтмаган сўзни айтажак кимдир.

1967

АРМАНИСТОН

Ватапим қуёшга кўксини очиб,
Осиё қўйнида яшнаган бўстоп.
Мен бу кун дарёлар, тоғлардан ошиб,
Қучоғингга келдим, гўзал Ҳаястон.
Бир ёнингда турар оқ соч Арарат—
Тоғлар тасбеҳининг гавҳар донаси.
Нима ҳам дер эдим, гўзалсан ғақат
Эй, сен, арман юртин ғамгин онаси.
Бир ёнингда эса Севандай баҳр,
Мисоли булутлар ичида қамар.
Арман ҳасратлари бари бундадир,
Бундадир Мажнуннинг дўсти Оҳтамар¹.
Бурда Сосун ўғли кезиб юрибди,
Отдан тушган эмас ҳамон фидойи.
Минг йиллик ғамлардан сўйлаб турибди
Ғарни харобаси, Звартноц жойи².
Гўзал Арманистон, эй қадим диёр,
Эй, Одам Атонинг ўғай боласи.
Қанча кўп дарбадар фарзандларинг бор³.
Уларнинг кўксида ўкинч воласи.
Уч бўстоп булбули Саят Наво бу,
Қўлида созию қалбида алам,
Туманян юртим деб чекканда қайғу,
Арман қисматиға йиғлади олам.

---

¹ Оҳтамар—мажнун сифат ошиқ образи.

² Ғарни, Звартноц—қадимий ибодатхоналарнинг харобалари.

³ Арман халқининг катта бир қисми тарих тақозоси билан бутун дунёга сочилиб кетган.

Чаренц таъналардан ҳайпқмай тақир,
Шеъринг кўкида кўтарди ялов.
Ҳайҳот, бу зотин ҳам ёндирди охир,
Ўзи муқаддас деб сизинган олов.
Гўзал Арманстон, мени афв эт,
Даъвом йўқ шуҳратинг овозасинга,
Сен билан турибман букун бетма-бет,
Бош уриб Ереван дарвозасинга.
Буюк фожиянинг гувоҳи эрур
Жаҳон пучмоғида ҳар етти тараф.
Пўл усти сенга ҳам қўнганди Темур,
Сени мутаб ётди печа йил араб.
Афсона ошини буюк Искандар
Саройларинг бузди эрмакка фақат.
Дунёга тўзғидинг бамисоли пар,
На салжуқ, на Чингиз қилмади шафқат.
Тозига чап бериб қочган ҳар тулки
Арман тупроғини бўяди қонга.
Босқинчи сўзининг маъноси шулки,
Нонга тўйганда ҳам тўймас маконга.
Тарих деб аталган қисмат бу, ахир,
Қошида юз тубан ҳаттоки худо.
Кимни у камситиб, этмаган таҳқир,
Кимни у юртидан қилмаган жудо.
Менинг ҳам Ватаним жанглар гувоҳи,
Менинг ҳам тупроғим топталганди хор.
Менинг ҳам руҳимда ажодлар оҳи,
Менинг ҳам қонимда қиллич занги бор.
Минорлар эмас бу—фалакка қасам,
Қасоскор боболар кетмишлар сапчиб.
Мен тортган ғамни ҳам бир-бир санасам,
Ўлик фиръавнлар кетарлар сапчиб.
Яхшиям печа бир замонлар ўтиб,
Кўрдик Ватанимиз озод, музаффар,
Гўё таъна тошини саногин битиб,
Тарих соңқонидан тушган каби зар.

Яхшиям замоплар дастурхонида
Баробар турибмиз таъми бир туздек,
Яхшиям қуёш бор толе тонгида,
Арман май пишаси узра юлдуздек.
Гўзал Арманистон, эй қадим диёр,
Эзгу аҳтиромим қабул эт жондан.
Сен қанча бўлмагин сулув ва дилдор,
Юрт излаб келмадим Ўзбекистондан.
Мен бир кезиб юрган куйчи шопрман,
Не тонг, Ҳаястонга келибман бу куп.
Бахгин куйламоққа анча моҳирман,
Ғамши куйламоққа тилларим тугун.
Ташна бу руҳимга шеър бўлиб кирди
Мовий дараларда асрлик туман.
Шеър мени чаманлар сайрига бурди,
Саргашта этган ҳам ўша «ёсуман».
Хайр, Арманистон, эй гўзал диёр,
Хайр, Наирининг тонги саломи.
Хайр, Севап кўли, пок ва беғубор,
Хайр, мангу ўлмас арман каломи.
Эзгу тилакларим сен учун бўлсин,
Ўтмишинг қадарли боқий бўл, бор бўл.
Ироқ фарзандларинг бағринга тўлсин,
Барига она бўл, сингил бўл, ёр бўл.
Доим мағрур турсин Гарнида Кегарт¹,
Оҳу тўдалари кезсин мардона.
Мендай ҳорғин йўлчи келганда Ҷаҳат
Ўзингни бегона тутмагин, она.

1967

---

¹ Кегарт — арманча йўлбарс дегани, Гарнида шундай ҳайкал ҳам бор.

НАЙ

Яшнарди у адирда дургуи,
Эпкииларга очганча қучоқ.
Келдилару одамлар бир кун
Танасига солдилар пичоқ.

Айирдилар аввал кўзидан,
Сўнг бағрини олдилар ўйиб:
Етмагандай бу ҳам, бўғзидан
Пуфладилар лабларин қўйиб.

Кўрмаганди бунчалар хўрлик
Ҳатто аёз тилганда юзин.
Аламига чидолмай шўрлик
Нола чекиб юборди узун.

Одамлар-чи, тўпланди шу он
Фарёдига қилолмай тоқат,
Бир қамишни йиғлатиб чунов,
Сўнг ўзлари қилдилар роҳат.

1966

КУЗ МАНЗАРАЛАРИ

Яна далаларга бошлайди ҳавас,
Боғларда хазонлар ёнади лов-лов.
Дўстларим, бу кузнинг барглари эмас,
Менинг юрагимдан тўкилган олов.

Шохларда мезонлар ялтирар хира,
Пойида шивирлар менинг куйларим.
Дўстларим, булар ҳам мезонмас сира,
Бу менинг чувалган, сўнгсиз ўйларим,

Қуёш ҳам фалакда бамисли рўё,
У энди ёндирмас, ялтирар фақат.
Дўстлар, у ҳам энди қуёшмас асло,
У олис ёшликдан қолган муҳаббат.

1967

* *
*

Оталар боладан ранжиса оароқ,
Гоҳида шуңдайин сўзни дейдилар:
— Болам, кексаларни қадрла кўпроқ,
Боғлаб қўйган эмас бизни, дейдилар.
Кекса дилингизга тушмасин титроқ,
Оталар, чайқалиб турибди олам.
Сиз ҳам болаларни қадрланг кўпроқ,
Боғлаб қўйган эмас болаларни ҳам.

1967

АЛИШЕР

Жаҳонки муқаддас нени кўрибди,—
Барига опасан, эй қодир ҳаёт.
Беш юз йил наридан боқиб турибди,
Нурли бу юзларга нуроний бир зот.

Шу буюк ўғлинигни ардоқлаб дилдан,—
Халқим, таъзим этсанг арзигаъ тамом.
Унинг номи билан бирга битилган
Дунё дафтарида ўзбек деган ном.

Бойқаро ирғишлаб истак отида
Жаҳонга боққанда мисли бола шер,—
Ҳирот дарвозасин бир қанотида
Шеърый лашкарини тизган Алишер.

Дунёда бирор ном қолдирмоқ учун
Юрт бузиш шарт эмас, деган гап-ку, рост.
Кимдир пеш қилганда найзанинг кучин,
Алишер қаламини кўрсатган, холос.

Тун билан тонг эрур ташбеҳда удум,
Мисоли заҳру май, ҳажру шакар лаб.
Кимндир қуёшдай эсласа мардум,
Кимндир зулматдай юрарлар қаргаб.

Индо тингла, бу кун, юртинг тарафдан,
Эй, йироқ Ҳиротда маскан топган эр!
Огоҳ бўл, Алишер, сен ушбу гапдан:
Ҳар икки набиранг—бири Алишер.

Байтингга бир бора қовушган ҳар лаб,
Такрорлаб кетгуси маҳшаргача го.

Қаратиб турибсан бу ён, не ажаб,
Миллард мартабали жаҳонни ҳатто.

Бировлар наздида жоҳил Осн
Фақат завол кўриб, кўрмаган камол.
Мусо илтижоси етди-ю гўё,
Ҳақ Тур тоғи узра кўргазди жамол —

Жаҳон меҳробида пайдо Алишер..
Шодмон қасида айт сен ҳам, эй қуёш!
Беш юз йил унга ҳам нима гап ахир,
Мингга қадам қўйди йигирма беш ёш.

1968

БИРИНЧИ МУҲАББАТИМ

Кеча оқшом фалакда ой бўзариб ботганда,
Зухра юлдуз милтираб, хира ханда отганда,
Руҳимда бир маъюслик, сокинлик уйғотганда,
Мен сени эсга олдим, биринчи муҳаббатим,
Эслаб хаёлга толдим, биринчи муҳаббатим.

Ўтди ёшлик завқ билан, гоҳи тўполол билан,
Гоҳида яхши билан, гоҳида ёмон билан,
Айри ҳам тушдим баъзан қалб билан, имон билан,
Лекин сени йўқотдим, биринчи муҳаббатим,
Маңгу рафлатда қолдим, биринчи муҳаббатим.

Дунё деган шундайин англаб бўлмас сир экан,
Гоҳ кенг экан, гоҳида туйнуксиз қаср экан.
Лекин инсон ҳаминша бир ҳисга асир экан..
Нечун билмовдим аввал, биринчи муҳаббатим,
Парво қилмовдим аввал, биринчи муҳаббатим.

Ҳолбуки орзулардан жудо ҳам бўлганим йўқ,
Юлдуздай кулганим йўқ, ой каби тўлганим йўқ,
Эрта хазон гул каби саргайиб, сўлганим йўқ,
Сени эслаб йиғлайман, биринчи муҳаббатим,
Эслаб бағрим тиглайман, биринчи муҳаббатим.

Йўлин йўқотса одам—муҳаббатга суянгай,
Ғуссага ботса одам—муҳаббатга суянгай,
Чорасиз қотса одам—муҳаббатга суянгай,
Мен кимга суянгайман, биринчи муҳаббатим,
Фақат эслаб ёнгайман, биринчи муҳаббатим.

Нидо бергил, қайдасан, шарпангга қулоқ тутдим,

Сирли тушлар кўриб мен бор дувёни унутдим,
Тонгда туриб номингга ушбу шеъримни битдим,
Дилдаги оҳим менинг, биринчи муҳаббатим,
Елғиз оллоҳим менинг, биринчи муҳаббатим.

1968

БУ КУН

Ваҳки, ишқ саҳросида қолдим бешшқ танҳо бу кун,
Чиқма, Қайс, оҳим билан ёнмоқда бу саҳро бу кун.

Чехраи заррин сира кўрмакка ҳожат қолмади,
Шамс нарвони уза агёр эрур пайдо бу кун.

Шарҳи дил этмай туриб рад этди ёрим, бўйлаким
Қисмат омин айтди, айтмай зарра бисмилло бу кун.

Нун лабинг узра сокин қолди ҳилолдек ҳолатим,
Ҳарф ўйин айлаё десам, ўзга эрур имло бу кун.

Бағри қоилар бирла ёрнинг зарра дарди йўқ, ахир,
Кўкда ҳам иблис билан машғул эрур олло бу кун.

Чархи кажрафторнинг шеваси доим шул экан,
Васл уйида ғайр эли айлаб юрар ялло бу кун.

Ёр висоли толеингда бўлса, Абдулло, агар
Сенга парво қилсалар ҳам қилмагин парво бу кун.

1968

ЛЕНИН

Поёни йўқ тарихнинг кечмишини ўйлайман,
Еш идроким замонлар қаршисида қолур лол.
Ва шу улкан дунёнинг кемтигидан бўйлайман,
Унда биров қуради, биров бузар бемалол.
Баъзан ёмон от қолур яхши одамдан ҳатто,
Қай бир ёвуз кимсанчи яхши дерлар эрта кун.
Наҳот, дейман, дунёда собит нарса йўқ асло,
Наҳотки етукликнинг тимсоли йўқ бус-бутун?
Дейдилар, ҳар замоннинг бордир ўз таровуси,
Оҳ, нақадар рост эрур ушбу буюк ҳақиқат.
Мангулик салтанатнинг қанча-қанча кўзгуси
Офтоб олдида шамдай милтираб қолди фақат.
Султон аса ҳам гарчанд ўз даврида Улуғбек
Оддий бир қулбободай қиличга эгди бўйин,
У-ку, қайта тирилди ҳеч нима кўрмагандек,
Лекин дунёнинг иши бамисоли от ўйин.
Мангуга қолай дея шуҳрат қули Искандар
Юксак тоққа ўзининг суратини солибди,
Хўжасида бўлса ҳам қанча-қанча сийму зар,
Қарангки, жулдур кийган Эзоп мангу қолибди.
Ҳа, садақа кам эрур мангулик халтасида,
Пайҳон бўлур саройлар, қанча юксак қабрлар.
Гоҳ оддий тасодифнинг оддий бир ҳамласида
Капалак қанотидай учиб кетар қасрлар.
Балки замонлар ўтиб, даврлар шамолида
Совурилар қанча зот, яна қанча буюклик.
Ўйлайман, мангуликнинг ойнаи жамолида
Ким қоларкан севгидай абадий ва суюклик...
Ким яшаб қолар экан соҳсиз авлодлар оша,
Кимнинг иши доимо аталар экан савоб?
Ким фалакни қуёшдай мангу қилгай томоша,

Қайси бир зотни инсон беминнат айлар тавоб?
Ҳақсизликдан мазлумнинг ичга сиғмаса дарди,
Агар зулмат ичида кўринмай қолса ҳаёт,
Кимга у сажда қилиб, кимга дилини ёрарди,
Ҳақиқат ахтарганда айлар эди кимни ёд?
Жавоб бергин десалар, мен ҳам узимни айта
Қолган буюк зотларнинг қошидан қайтар эдим.
Мен ҳам бу азиз номни такрорлар эдим қайта,
Мен ҳам оддий сўз билан Ленинни айтар эдим!

1969

ОНА САЙЁРА

Қаршимда Ер шарни сурати турар,
Салмоғи Қувақнинг апорича бор.
Тимқора осмонда порлаб кўришар,
Шу жажжқ сайёра кўркем, улугвор.
Унга боқаману ушлаймаи ёқа,
Наҳот шу кўрганам рост бўлса, наҳот?
Наҳотки еримиз бир кичик соққа?
Наҳотки биз шунга жо бўлсак, ҳайҳот!..
Уммонлар кўришар қатра ёш мисол,
Чингит увоғича келмас тоғлар ҳам.
Қитъалар, денгизлар афтода бир ҳол,
Бари бир нуқтага бўлиб олмин жам.
Набилар, расуллар, доҳийлар унда,
Қабрлар, қасрлар тургандир қатор.
Балки ҳув кўринган мовий тўлқинда
Сув ичган гўдақнинг нафаси ҳам бор.
Қулоққа чалинар отлар дупури,
Сор бургут ўзини ўлкага урар,
Шарқда чўпон ёққан гулханинг нури
Шимол сайёҳига кўришиб турар.
Ана, Ҳимолайнинг бағрида бир қиз,
Елкада кўзаси—борар булоққа.
Соҳилда учранди икки қалб ёлғиз,
Шивир-шивирлари келар қулоққа.
О, она сайёра, қурраи қутлуғ,
Самодан суратинг илк бора кўрдим.
Ҳавоин бир хаёл сеҳри эмас, йўқ,
Фарзанд меҳри билан мен боқиб турдим.
Кун кеча эмаем, хислатинг санаб,
Шеър ёзиб юардим сенга парвона.
Бу кун суратингга сўзсиз босдим лаб,

Шу сенми, Ёлғизим, шу сенми, она...
Фалакда бир ўзинг турибсан ҳайрон,
Наҳот сен бўлмасанг бунчалар танҳо.
Сийпангга ёпишган фарзандинг—инсон —
Бева бағридаги етимдай гўё...
Қайга кетмоқдасан бунчалар шошиб?
Ором истайсанми кўкда овора?
Балки фарзандингни кўксингга босиб
Йиғлаб кетмоқдасан, она сайёра...
Фардзандларинг бордир сонсиз-саноқсиз,
Во ажаб қадрингни гоҳида билмас.
Улар-ку қошингда чангдай салмоқсиз,
Лекин бағрингга ҳам сиққувси келмас.
Осмон торлик қилган гала чумчуқдек
Маков талашади гоҳо бетартиб.
Сен-чи меҳварингда айланасан тек,
Яхшию ёмонни елкангга ортиб.
Сенинг юрагингда лахта-лахта қон,
Сийнанг нималардан бўлмаган пора.
Қайғу-ҳасратларинг барчаси аён,
О, бунча дардқашсан, она сайёра.
Сен ҳозир суратсан кўзим ўнгида,
Эшига билмассан сўзимни балким.
Бир зумлик безовта ўйлар сўнгида
Яна рухсорингга тикиламан жим.
Бир ёнда ложувард Баҳри Муҳит бор,
Бир ёнда ваъфарон Саҳрон Кабир.
Бир ёнда оқ сочли тоғлар пурвиқор
Сенинг толенгга ўқийди такбир.
Эллар тўзғиб ётар гул япроғидек,
Бир ён шоҳу гадо, бир ён дўст, ганним.
Бир ёнда хаёлий Эрам боғидек
Буюк ва бетимсол менинг Ватаним.
У менинг кўзимга ҳилолдай маҳваш,
Офтоб келар фақат унинг қошига.
О, она сайёра, бағрингни поклаш

Мәнинг Ватанимнинг тушган бошпага,
Унинг қучогида ғамдан йўқ нишон,
У ерда тентимас иблис хаёли.
У ерда дўстликни улуглаб инсон
Такаллум қилади қумри мисоли.
Ишлар ўтар, балким ўтар кўп замон,
Ер юзи чўлганар бахтга, чаманга.
Агар дардларингга бўлолса дармон.
Руҳим фидо бўлсин шундай Ватанга.
Мен ҳам бир ўғлигиман, она сайёра,
Бағринг мен учун ҳам хоки пок бўлсин.
Толенинг то абад бўлмасин қора,
Манглайинг оқ бўлсин, ярқироқ бўлсин,

1969

САРАТОН

Саратон чоғи бу — зарра шамол йўқ,
Тутлар кавагида мудрар гурраклар.
Ногаҳон фалакка урган каби дўқ
Сўзсиз қотиб турар бўйчан тераклар.

Осмон лов-лов ёпар офтоб қўридан,
Ўфқда саробдан оташни балдоқ.
Чинқириб юбора: куннинг зўридан
Қайгадир беркиниб олган чирилдоқ.

Бирдан тиниб қолар шу бетинч дунё,
Хатто шаршаракнинг ўчгандай саси.
Борлиқ сув тагига чўккандай гўё,
Қанчалик терпилма — чиқмас нафаси.

Гўдак уҳича ҳам шамол топилмас,
Бутанинг тагида бўзтўрғай ҳайрон.
Дехқон тол тагига чўзилди бирпас,
Тинди шохчадаги қушча ҳам бийрон.

Менинг деҳқон бобом, андак ором ол,
Қуёш буровига олган палла бу.
Саратон ўзи ҳам мудрайди беҳол,
Оҳангсиз ялла бу, сўзсиз алла бу!

Хали тонг ғунчаси очмасидан лаб,
Наҳор фароғатин ўйламай тақир,
Кимсасиз далага кўзни уқалаб
Чиқиб келганингни кўрдим-ку, ахир.

Кўрдим-ку манглайнинг тер билан қотиб,
Бераҳм оташга берганингни тоб.

Кўрдим-ку тепапгда ўзпн йўқотиб,
Хайратдан лол қотиб қолганин офтоб.

Азму шижоатинг мен ахир кўрдим,
Кўрдим кўзларингда чарчоқ бир кулгу.
Майли, ором олгин, эй бобо юртим,
Саратон жунбушга келган пайт-ку бу.

Бутун олам гўё улкан дошқозон,
Қайдадир, кўринмас унинг нарёғи.
Бу қайноқ қозонин кузатмоқ осон,
Ичига тушмоқлик осонмас чоғи.

Чўнтакдан тўкилган тангалар мисол
Шуълалар ўйнайди супа учида.
Бировдан хижолат бўлган каби тол
Ер чпзиб туради — дами ичида.

Офтоб қайта бошлар, кўланка майдоп,
Яна бош кўтарар номозшомгуллар.
Секин мовийлашар қизарган осмон,
Оқариб кўринар кумушранг йўллар.

Яна елканини кўтарар шамол,
Яна чуғурчуқлар уйғонар богда.
Бобо ёнидаги боладай хушҳол
Тўрғайлар чарх урар сўнгсиз самода.

Яна ела бошлар оқшом нафаси,
Шеър они, ишқ они, меҳнат они бу.
Бу қуёш ўлкасин оташин саси,
Ўзбек днёрининг саратони бу.

1969

ХОТИРОТ

Уйдан кетганимга ўн йил бўлибди,
Ўн йил қишлоғимдан юрибман узоқ.
Мен юрган йўлларда ўтлар унибди,
Кўмилиб бўлибди мен кезган сўқмоқ.

Ёшлик чоғим эди, шўхлигим тутиб
Исмиим ўйган эдим битта теракка.
У ҳам жароҳатдай кетибди битиб,
У ҳам юксалибди менсиз юксакка.

Бузилиб бўлибди аллақайси дам
Ховли ортидаги омонат кўприк.
Бу ерда мен билган одамларнинг ҳам
Баъзиси энди йўқ, баъзиси тирик.

Хайратга тушмасман бу ҳолдан сира,
Дунё бу — қувғинди оҳудай елар.
Дунё бу — энг оддий ҳукмига кўра —
Кимдир туғилади ва кимдир ўлар.

Лекин қалбни босди ногоҳ бир сукут,
Ногоҳ бир ҳаяжон эди дилимни.
Умрим йўлларини босмаганим ўт?
Хазон кўммаганим ҳаёт йўлимни?

Кўксидан помимни бешафқат, баттар
Ўчиргани каби оқбадан терак,—
Бағрига исмимчи ёзган бўлса гар,
Ўчирмадимикан бирорта юрак?

Ёшлигим беҳудя ўтмадимикин?
Гўзал туйғуларим бормикан тирик?

Ногаҳон бузилиб кетмадимликни
Биронта юракка мен солган кўприк?

Йиллар умримизга қиларми шафқат?
Бирор иш бормикан айлагали ёд?
Қайта тиклаш мумкин барчасин, фақат
Қайта тикланмагай ўчган хотирот!..

1969

РУҲИМ

Вужуд деганлари асли нимадир?
Дайр денгизида юрган кемадир.

Бир куп бир қояга урилгай кема,
Руҳим, сен вужуднинг гамини ема.

Юксак фазоларда айлагил парвоз,
Сенда на оҳанг бор ва на бор овоз.

Сенга на бўронлар кор қила олур,
Сени на йўқотиб, бор қила олур.

Сен мисли камалак — юксак ва сўлмас,
Камалакни эса парчалаб бўлмас.

1969

* *
*

Кузак шамолларн эдилар яна,
Сокип юрагимда туйгулар қўзгаб.
Келгил, паривашим, келгил жимгина,
Келгил самолардан мезонга ўхшаб.
Оқшом туманида кезайлик хушҳол,
Тўнган юлдузларга боқайлик тўйиб.
Шивалаган ёмгир, дайдиған шамол,
Майли, изимизни кетсинлар ювиб.
Боғларда хазонлар шовиллар қуюқ,
Улар соялардир, жонгинам фақат,
Улар билмайдилар, билолмаслар, йўқ,
Нақадар буюқдир бизнинг муҳаббат.
Поёнсиз оламга боқайлик сўзсиз,
На ҳасрат, на сўзнинг бордир кераги.
Бизнинг теграмизда ёнаётган куз
Қайси бир ошиқнинг сўнган юраги...

1970

ИЛТИЖО

Юаларингни майлига яшир,
Керак эмас нослар, имолар.
Гўзалликнинг қошида ахир,
Чўкка тушган ҳатто худолар.

Кимга фойда беҳуда жунун
Ва дунёга тавфо солишдан.
Айрилиқдан қўрқмасан бугун,
Мен қўрқаман севиб қолишдан.

1970

* *
*

Демангиз, дунёнинг ташвиш қолиб,
Ўзини ҳар ёнга уради шоир.
Тоғдай оғир юкни кифтига олиб,
Қушдай енгил бўлиб юради шоир.

1970

НОМАЪЛУМ ОДАМ

У на шоир эди ва на машхур зот,
Лекин дунё билан бир эди дарди.
У ҳам бошқалардай кечириб ҳаёт,
Шошиб ишга бориб, секин қайтарди.
Англарди дунёни у ҳам хўп теран,
Маънос боқар эди ботгувчи кунга.
Баъзида юраги ёнгани билан
Парво қилмас эди ҳеч қачон бунга.
У қабр устида сўзламади нутқ,
Табрик ҳам айтмади тўйларда хандон.
Ўлим бу — нишонага бориб теккан ўқ,
Тугилиш — шиддат-ла тортилган камон.
Шоп-шухрат талашган турфа хил ғариб,
Шўрлик кимсаларга кулиб боқарди.
Юрмасди ҳар қайда илинж ахтариб,
Қалбида бир дарё гувлаб оқарди.
Бировнинг у билан бўлмади иши,
У ҳам дуч келганга очмади юрак.
Насаб, икир-чикир, мол-мулк ташвиши
Уни этолмади зарра жонсарак.
Лоқайдни дўшпосла, деса аҳтимол
Унга ёпишарди нокаснинг бари.
Унинг кўзларида ёпарди беҳол
Йироқ юлдузларнинг сирли нурлари.
Оламнинг бу майда ғалваси нечун?
Бари ўтадиган, бари нокерак.
Тариқдай замиянинг устида беун
Яшаб ўтди шувдоқ буюк бир юрак.
Қайдап келганди у? Билмади кимса,
Қабрга ҳам жимжит кириб кетди у.
Менимча, дунёнинг устидан роса
Мириқиб қаҳқаҳа уриб кетди у.
1971

МАКТУБ

Ғазаллар тўқирдим сенга бир замон.
Қўшиқлар айтардим тунлар бошингда.
На чора, ушбу кун ўзга бир инсон,
Ўзга бир муҳаббат турар қошингда.
Эшитдим, хавонли боғларда танҳо
Утказар өмишсан сокин пайтларни.
Сарғайган дафтаринг варақлаб гоҳо
Такрорлар өмишсан маҳзун байтларни.
Мен ҳам тонглар баъзан йўлга қарайман,
Мунаввар қуёшга кўксимни очиб.
Сенинг хаёлингдан мадад сурайман,
Сенинг хаёлигга бораман қочиб.
Лекин қутулмоқ йўқ ҳижрон дастидац,
Фақат қалбимизда бардош ва сабот.
Дунёда жамики ҳислар устидан
Қаҳқаҳа уради қадим бу ҳаёт.
Надомат нимага ва афсус нечун?
Оламда неки бор ўчар бешафқат.
Бизнинг вазифамиз кўникмоқ беун,
Бизнинг вазифамиз унутмоқ фақат.
Ииллар ўтиб кетар такрор ва такрор,
Ешлик ҳам ўтади бенпшон, бесас.
Лекин ўша чоқ ҳам хўрсиниб бир бор
Севгандим, набирам, дея олсак бас...

1971

* *
*

Булбул ўгай эрур зоғлар орасида,
Юғурик сув ўгай тоғлар орасида.
Муҳаббат дардидан бемор қалблармиз,
Ўгай бўлсак не тонг, соғлар орасида.

1971

Сахро сўқмоғида бошин эгиб жим
Бир кимса кетмоқда, билмасман у ким.
Агар у сен бўлсанг, қошингга борай,
Агар у мен бўлсам, тезроқ кел, дўстим.

1975

* * *

*

Болалик йилларим эслайман оз-оз,
Босиқ уйқу нчра ётганда олам,
Тонглар қулоғимга келарди овоз;
«Ғафлатда ётмайил, эркатой болам».
У жажжи баҳорнинг шўх саси эди,
У мунис онамнинг нафаси эди.

Йиллар ўтди, бир оз улгайдик, букун—
Ватан хизматига бир қадар дастёр.
Олам ташвишидан юракда тўлқин,
Ватан қудратидан қалбда ғурур бор.
Энди сен чорласанг, токи танда жоп,
Лаббай деяжакман, Ватан — онажон.

1972

ҲАВАС

Баҳор осмонида чақнаса чақин
Кўксингдан отилар оловли нафас.
Эй, сен жавон шоир, ўспирин оқин,
Ўтли юрагингга қилурман ҳавас.

Кўкда юлдуз эмас, у сирли қўшиқ,
Интизор йиғитнинг чашмига сингган.
Муҳаббат дардига мубтало ошиқ,
Сенга ҳавас билан боқурман чиндан.

Белаячак бошида ўйнар парча нур,
Жажжи чақалоққа бор дунё абас.
Шу парча шуълада кўрдинг не сеҳр?!
Гўдагим, мен сенга қилурман ҳавас.

Лочин юракдир бу — яшивдай шахди,
Ғаддор қояларга ургувчи қанот.
Сенга ҳавас билан боқурман, рости,
Ўлимга тик кўксин тута олган зот.

Бахтлидир, қай қалбда ёниқ нур, зиё,
Бахтлидир, қай қалбда ёниқ ҳаяжон.
Шу сабаб, дастида бўлса ҳам дунё
Ўтли ёшлигини қўмсайди инсон.

1974

ШУКРОНА

Шукрона айт аввал парча нон учун,
Сўнг қултум сув учун шукрона такрор.
Чунки бу оламда, яширмоқ нечун,
Сенга шуларни ҳам кўп кўрганлар бор.
Буюклар бахтига ҳавас қил, аммо
Инсонлигинг учун шукр айтгил эшҳор.
Чунки бу оламда сен учун ҳатто
Оддий инсонликни кўп кўрганлар бор.

1975

ИККИ СОНИЯ

Уйда тинчи бўлсин йигитнинг аввал,
Сўнгра бутун бўлсин дўстнинг имони.
Инсон юрагини тилкалар азал,
Шу икки нарсанинг буюк армони.
Биридан бошланар шу ёруғ олам,
Дунёга қўйилгай остонадан от.
Уйдан боши эгик чикдимми одам,
Уша кун тор ушга буткул копнот.
Йигитнинг бир умри дўст билан бутун,
Дўст билан шириндир заққум ҳаёти.
Дўстдан панд еган чор не бор унинг-чун!
Бад унга ҳаттоки бор инсон зоти.
Буюк шиддат билан жўшаркан ҳаёт,
Шу икки нарсага биз гоҳ бепарво.
Шу икки дақиқа ҳамдам бўлган зот
Менинг назаримда энг азиз сиймо.

1975

ОМАД ҲАҚИДА

Омад деган нарса дунёда бор гап,
Бу ерда ҳар қасдай хурофот бекор.
Ҳозир сен шеъримни турибсан тинглаб,
Демак, сен — ҳаётсан, омад сенга ёр.

Бошқача қисмат ҳам мавжуд-ку ахир,
Балойи қазодан асрасин зинҳор.
Мен сенга шеър ўқиб турибман ҳозир,
Демак мен — ҳаётман, омад менга ёр,

Қолган ўртадаги гапларни энди
Нима деб атасанг сенда ихтиёр.
Фалакда ҳаттоки қуёш бекинди,
Бизлар барҳаётмиз, омад бизга ёр!

1976

СУРАТ ВА СИЙРАТ

Майли, суратимга боққилу қувон,
Лекип сийратимга ташлама назар.
Бир ёқдан туганмас бахт берди жаҳон,
Бир ёқдан туганмас ўқинч ва кадар.

Чароғон умримни ёритган қуёш
Торгина кулбамга боқмади гоҳо,
Заминдек айланган савдоли бу бош
Қолди қисмат ичра заминдек танҳо.

Оҳ, нечоқ рангларга тўлиқ бу жаҳон,
Оҳ, нечоқ ширин шу тириклик, кадар.
Майли, суратимга боққилу қувон,
Фақат сийратимга ташлама назар.

1976

ҒИП КЕЧАСИ

Тақиллайди эшик ногаҳон,
— Кимсан?— дейман, тугаб саботим.
— Очгил,— дейди.— Мен сенга меҳмон,
Билмоқ бўлсанг — Ташвишдир отим.

Тақиллайди эшик ногаҳон,
— Кимсан?— дейман тугаб саботим.
— Очгил,— дейди.— Бу — мен, қадрдон,
Билмоқ бўлсанг — Бардошдир отим.

Ташқарида шамол увиллар,
Туни бўйи юммайман кўзим.
Туни бўйи баҳс қилар улар,
Тун эса-чи, жуда ҳам узун.

1976

ҒАЗАЛ

Бу ишқ сиррив китоб этдинг, китобинг ичра
мен борман,
Ўқурман деб хитоб этдинг, хитобинг ичра мен
борман.

Ярашгайдир, ажаб, сенга ажаб нозу таманнолар,
Кетурман, деб шитоб этдинг, шитобинг ичра мен
борман.

Ювинг ҳажри билан оққан лаболаб чашм селобин —
Ичурман, деб шароб этдинг, шаробинг ичра мен
борман.

Умид узгил, дединг, ошиқ, муҳаббат риптасив
узгум,
Узурман, деб азоб этдинг, азобинг ичра мен борман.

Қаён қолди ўшал сўзким, муҳаббат кўлқини, эй ёр,
Тузурман, деб сароб этдинг, саробинг ичра мен
борман.

Диллимда қолган ушбу ҳар на манзил, кулбаи ишқни—
Бузурман, деб хароб этдинг, харобинг ичра мен
борман.

Муҳаббат гулшани ичра олиб Абдулланинг қалбини,
Чалурман, деб рубоб этдинг, рубобинг ичра мен
борман.

1977

ҲИЛЛАР АРМОНИ

Кимгадир яхши гап айтдик, биродар,
Кимдир бир умрга ранжиб ҳам кетди.
Кун кеча ёш дердик ўзини бир қадар,
Бугун-чи, балоғат пайти ҳам етди.

Инсон ўз умрини ўйласа кўп вақт,
Ўйшайди ўзидан ўтган қусурлар.
Кимгадир айтилмай қолган бир раҳмат,
Кимдандир сўралмай қолган узрлар.

Мукаммал кўрмоқчи бўлдик дунёни,
Етук бўлолмадик ўзимиз бироқ.
О, йиллар армони, йиллар армон,
Армон кўрмадик мен сиздан буюкроқ.

Инсонга тобемас замон, инчунун,
Инсон юрагида аламлар қат-қат.
Фақат бир таскин бор, барчаси учун
Афсус чека билсанг — шу ҳам бир давлат...

1977

УМР ҰРТАСИ

Әсган бу илк баҳор шамолими ё
Қайдадир адашган кеч кузнинг саси...
Ранги ҳам, туси ҳам ноаён дунё,
Қирқми ё эллик бу — умр ўртаси.

Хипчинин чухчухлаб, этгали боғлиқ
Болакай шовқини келар уёқдан.
Унгири қоққанча, кўксоқол отлиқ
Чиқиб кетаётир ҳозир буёқдан.

Соқин муюлишда кокилин ўйнаб,
Ёр кутган дилбарга тушдими кўзинг.
Утабер фалакнинг чархици ўйлаб,
У сенинг аҳтимол қизинг — юлдузинг.

Кўрган бир тушнингга топмадинг таъбир,
Ям-яшил тоғ эмиш, теппаси-чи қор.
Қай кун қабр узра ҳам дўстинг учун бир
Ва ўзинг учун ҳам йиғладинг бир бор.

Ажиб сукут ичра милтирар олам,
Нечун офтоб ёнар тик келиб бу чоқ?
Самода камолнинг авжими, қайдам,
Ё завол палласин алами кўпроқ?

Қайга шошаётир умри равонинг?
Не топдинг ва недан бўлдинг мосуво?
Бир зум гупурса ҳам вужудда қонинг,
Бир зум барчасидап сукупат раво.

Ўтмишу келажак бир зум ёнма-ён,
Гоҳи паст, гоҳ балад бўлиб сурингай.

Етти оғайни ҳам кўкда ногаҳон
Савол аломати бўлиб кўрингай.

Қарайсан, йироқда бир йўлчи танҳо,
На ортга бурилар, на чиқар саси.
Бошда тож, дилда ўт ва қўлда асо,
Уша кетаётган умринг ўртаси.

1978

ҲОЛАТ

Бир нафас қуёшни ўз ҳолига қўй,
Оташин дилингда этмагин қиёс.
Бир нафас қуёшдай кўрсатсин у рўй,
Бир нафас қуёшдай порласин қуёш.

Бир зум денгизга ҳам боққил бетуйғу,
Дема, ўйларимдай у теран, тенгсиз.
Бир зум балиқларга ватан бўлсин у,
Бир зум денгиз бўлиб гувласин денгиз.

Шамолнинг бўйнига осилма бир дам,
Елмасин, майли, у хаёлинг мисол.
Бир зум ўз ҳолича яйрасин у ҳам,
Бир зум шамол бўлиб тентисин шамол.

Бир зум сен заминни қўйгил беқутқу,
У ахир кўп туйди туйғулар таъмин.
Бир зум майсаларга она бўлсин у,
Бир зум замин бўлиб яшасин замин.

Бир зум ўз ҳолимга қўй сен ҳам, болам,
Аён-ку менга ҳам Инсон матлаби,
Бир зум одам каби яшайин мен ҳам,
Мен ҳам яшай бир зум бир одам каби.

1978

ХАЙРИХОҲ

Ҳамдам ахтаради ҳар қандай одам,
Дўстим деб атайди топса бегумон.
Дўст излаб беҳуда кезгунча олам,
Оёғинг остига боқсанг-чи, инсон.

Мунис кўзларини тикиб, мўлтираб,
Болакай юзингдан узмайди нигоҳ.
Унда не мурод бор, унда не талаб,
У сенга сомедир, сенга хайрихоҳ.

Изингдан термулиб қолди кекса чол
Кўзда таважжуҳи, дуоси тилда.
У сенга тилади барака, камол,
Яна бир хайрихоҳ топибсан элда.

Сен ғаним атаган қай бипта инсон,
Қайдадир сен учун чекди танҳо оҳ.
Ўша ҳасрат ҳаққи келтиргум имон,
У сенга хайрихоҳ, чиндан хайрихоҳ.

Хайрихоҳ одамлар, бетаъма ҳамдам,
Олам бир бутунлир шу пноқликдан.
Ахир муҳаббат ҳам, ахир дўстлик ҳам,
Бошланган эмасми хайрихоҳликдан.

Улар бор — руҳингда ғам келмас голиб,
Майли гадо бўлгил, майли бўлгил шоҳ.
Гар дўст йиқитса ҳам оёғинг чалиб,
Бошингни слайди ўша хайрихоҳ.

1978

ИЗҲОР

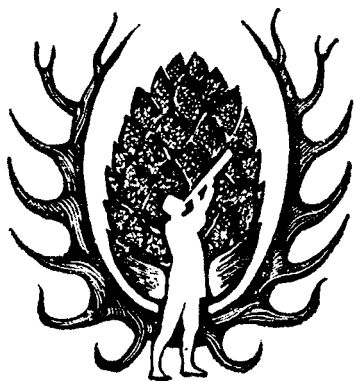
Қанча дпёрларда сайр этиб юрдим,
Қанча манзилларда туздим ошён,
Ва буюк ҳикматга ахир юз бурдим,
Сийланган жойида азиздир инсон.

Юртим, сенда экан насибам тугал,
Сен ўзинг масканим, сен ўзинг шоним.
Сен онам, сен синглим, ёримсан, азал,
Эй жоним, жаҳоним Ўзбекистоним.

Иста, қисматимга ўзинг бер барҳам,
Иста, яхши кунда номим қилгил ёд.
Менсиз ҳам муваммал экан бу олам,
Менсиз ҳам бахтга ёр экан одамзод.

Юртим, фақат сенинг қўлинигги тутиб,
Болаигдай эргашиб кета олсам бас.
Сен пирри комилсан, мен сенга муҳиб,
Сени танимаган мени ҳам билмас.

1978

ДОСТОН

ҲАКИМ ВА АЖАЛ

*Абу Али Ибн Сино туғилган куннинг
1000 йиллигига*

I

Жуда қадим замонларда,
Минг йилча бурун,
Бухоронинг шундоққина Афшонасида —
Яшар эди ғоят закий битта ўспирин,
Тенгдошларин қаторида ҳали расида.

Чорва билан машгул эди ота-онаси,
Тирикликдан камтаргина ком олган эди.
Лекин шундоқ оиланинг ўша боласи —
Еш бошидан Ҳаким деган ном олган эди.

Бир нарсада танти эрур доим табиат,
Идрок берса қарамагай усти бошнингга.
Неча-неча саройлардан ҳатлаб ўтган бахт,
Ногаҳоний Ҳумой бўлиб келар қошингга.

Ҳакимда ҳам турфа хислат эди мужассам,
Хусусан, у табибликда пур ҳунар эди.
Ҳар бир гиёҳ кўзларига гўёки малҳам,
Малҳам эса гиёҳ бўлиб кўринар эди.

Болаликнинг беғамлиги ўтди кўп шитоб,
Жуда эрта ниш кўрсатди унда тафаккур.
Эрмак бўлди бобосидан қолган тиб китоб,
Табиатдай баравж ўсди, табиатдай ҳур.

Баҳор келса ўрта чўлнинг далаларида,
Чўлиқларнинг даврасида куни ўтарди.

Гиёҳ териб гоҳо ўрим паллаларида
Хўпчиларинг¹ усулида байтлар битарди.

Ҳаким деган номи унинг тарқалиб бот-бот,
Не ҳайратки, ҳар учраган тонди кушойиш.
Келар бўлди унга энди атроф тумонот,
Ҳар беморда унга истак, ҳар соғда хоҳиш.

Бавдасига берай деса берар экан, деб
Оддийгина хулосасин чиқарди эл-юрт.
Донги унинг Афшонага бўлган эди зеб,
Кунба-кундан ортар эди бу шон беҳудуд.

Ўнг билан туш, вужуд ва руҳ, тафаккур, борлиқ—
Унинг зеҳну идрокида эди ҳукмрон.
Бу дувёда инсон билан не бўлса боғлиқ,—
Чулғар эди хаёлини мўъжизасимон.

Ҳали сукут сақлар эди ва лекин тақдир
Ўрни ҳам бўш истиқболнинг қароргоҳида.
Чорлар эди, ундар эди уни қайгадир,
Қишлоғининг чағли йўли гоҳи-гоҳида.

II

Хабар келди Бухоронинг аркидан бир тоғ,
Ёш Малика хасталаниб ётармиш ҳолсиз.
Қолмабди ҳеч қаратмаган табиб, дуохон,
Малика-чи, ҳануз ҳорғин, ҳануз мажолсиз.

Одам исв ёқмас эмиш, тунд ва бадқовоқ,
Фақат китоб варақлармиш қараб дарчадан.
На яхши-ю, ёмон гапга солмасмиш қулоқ,
Юз ўғирмиш купна-кундуз барча-барчадан.

Бундай ҳолдан Амир гоят ташвишда эмиш,
Эпилармиш қизгинанинг ҳолига қараб.

---

¹ Х ў п — Хўкиз билан ғалла янчиш

Хуллас, чопар буйруқ билап Амирдан келмиш,
Отланиши керак эмиш Ҳаким арк тараф.

Ўша куни келтирдилар Ҳакимни у ён,
Баланд-баланд мишпорлардан бордилар ўтиб.
Улкан аркка етишганда бир йиғит шобён —
Ичкарига бошлаб кетди, илтифот этиб.

— Мен, Мирзоман,— деди йиғит,— вазирдир отам,
Маликага талабгорман, тўй қилмоққа шай.
Лекин бу қиз эркак зотин хушламас ҳеч ҳам,
Кўмак учун чақиртирдик биз сени атай.

Боз устига беморман деб, уйдан чиқмас ул,
Ўжар қизни юмшатасан, бошқа гап бекор.
Қанақанги ҳунаринг бор — қўллагин буткул,
Эзиб ички бергин, майли, эзиб бер тумор..

Аввалига гангиб қолди бу гапдан Ҳаким,
Эл ичида гарчи бисёр юриши эди.
Неча-неча хасталикни даф этиб, балким,
Бундақасин биричи бор кўриши эди.

У илк марта аянч билап боқди ўзига,
Аянч эди қаршисида арк ҳам боякбор.
Қаради-ю, Мирзонинг у ҳиссиз кўзига,
Юриб кетди илгарига дадил, шиддаткор.

— Кўрсатингиз менга,— деди,— ўша беморни,
Мармар саҳну зиналардан ошиб ўтдилар.
Айланишиб жуда кксак нақшини виқорни,
Зийнатланган бир эшикка бориб етдилар.

— Мана,— деди Мирзо ўйчап,— Малика шунда.
Ошёнидан кўришарди равоқлар олий.
Ҳаким руҳсиз сухан қилди:— Кутгайсиз бунда,
Қонда шул, иккимизни қолдиришг ҳоли,

Одам лойдан бунёд бўлган дейишган қадим,
 Ҳоки туброб бўлажак у ўлгандан сўнг ҳам.
 Шак келтирди илк мартаба бу гапга Ҳаким,
 Инсон билан талашарди бу уйда ҳашам.

Токчаларда ялтирарди жавоҳир, биллур,
 Шамдонларнинг қуббалари кескир чарақлаб.
 Ҳарир парда орқасида гўё гужум нур—
 Еш Малика ўлтирарди китоб варақлаб.

Қаршисида мўъжизани кўргавдай тугал,
 Ҳаким бир зум туриб қолди ҳиссиз ва совуқ.
 Қиз эмас бу, пари эди гоят мукаммал,
 У шахд билан дарпардага ёндошди ёвуқ.

Китобидан бош кўтарди Малика ногоҳ,
 Шиквали бир қараш қилди:— Табибми сен ҳам?!
 Во ажабо, қаёқда бор бундайин нигоҳ,
 Маликанинг кўзларида чарақларди гам!

Бамисоли гор оғзида ўсган бир сумбул,
 Соя ҳидин уфурарди бу гўзал вужуд.
 Хонанишин эди бу қиз, ўй билан машғул,
 У ҳаётдан бекинганди, ёлғиз ва маҳдуд.

— Маъзур тутинг,—деди Ҳаким, сўз бошлаб
секин,
 — Ба фармони олий келдим мен ушбу ерга.
 Мен — табибман! Фикрат билан иш тутгум лекин.
 Дардингизнинг шифоси бор: Теккайсиз эрга!

Нафис чинни қўлдан тушиб сингандай гўё,
 Жарапг солиб кулди қиз шўҳ, маст ваби майсиз.
 Улаб кетди бироқ Ҳаким гапни шу асно:
 — Йўқ, Маликам, фақатгина севиб теккайсиз!

Қанчалик тез ёнган бўлса шундоқ сўнди у,
Бир зум қотди Ҳаким сари кўзларини қадаб.
Рухсиз гўзал маъюсгина қилди гуфтигў:—
— Бухорода сендай табиб бор экан, ажаб...

Ошёнага илтифотсиз имо этди сўнг:
— Устозларнинг дорулари ана у жойда.
Маликанинг кўзларида порлар экан мунг,
У буюрди:— Табиб бўлиб қолгунг саройда!

Аён эди Маликанинг дилидаги дарз,
У жиловлаб қўйган эди балоғат кучин.
Неча йиллик армонини Ҳаким этди арз:
— Рухсат бўлса, кутубхона етар мен учун.

IV

Билдирмишдир Амир шу кун Ҳакимга рўйхуш,
Муродига етганди у бегўсиқ, бежанг.
Бамисоли фазоларда парвоз этган қуш,
Бамисоли уммонларда чарх урган наҳанг.

Бунда асрий қўлёмалар, девонлар ноёб,
Илми нужум, илми шеър у илми тиб — бари.
Қанча-қанча ҳикматлардан жам бўлган китоб,
Бунда эди инсон ақлин жавоҳирлари.

— Бир кун насиб этармikan менга ҳам шу бахт,
Мен ҳам нурли бу қасрга соларманми из?
Чулғар эди уни гоҳо орзулар хушбахт,
Ўтказарди тунларини Ҳаким уйқусиз.

Саҳифалар орасидан рўбарўсига
Чпқар эди турфа савол: Имага? Нечун?
Ўлар бўлса инсон агар, туғилмоқ нега?
Наҳот мен ҳам яшайман ўлмоқлик учун!

Яратишдан мурод нима? Бундай чоғ Ҳаким,
Тавба билан бош эгарди, келтирдим деб шак:
— Бандаларга банда ишин буюрдинг токим—
Ҳар заррада ўзинг борсан, ўзинг бор бешак.

Лекин тувлар идрок ила қолганда якка,
Йироқларга элтар эди яна хаёллар.
— Гар ажалга даво топсам, етардим ҳаққа,
Ечиларди,— дерди Ҳаким,— барча саволлар.

Шуцдоқ ўтиб борар эди унинг кунлари,
Фикру ўйин байтга солиб тизарди баъзан.
Ҳордиқ чоғи ошиқарди Афшона сари,
У ердадир ёлидаси, у ота маскан!

Шухрат уни ҳар сония чулгарди, аммо,
Умр деган ўтиб борар бетўхтов, шитоб.
Ҳаким бир кун эзгу ишин этди муддао,
Битсам, деди, авлодларга мен ҳам бир китоб.

Тиб илмининг уммонида гавҳарлар тизиб,
Дафтаримда барип-барип жам эта борсам.
Илим ила шояд фоиий умрдан ўзиб,
Йироқ-йироқ авлодларга ҳам ета борсам.

Боболарнинг руҳи ўзи ёр бўлсин дея,
Ният билан Ҳаким бир тонг ушлади қалам.
Хонасида пайдо бўлди бирдан жорня:
— Йўқлаб келди,— деди,— Сизни, ўзи, маликкам.

V

Очиқ эди Маликанинг авзойи гоит,
Остонада ҳатто енгил айлади таъзим.
Бу таширфдан мутаассир бўлиб инҳоят,
Бошини эгиб турар эди бир четда Ҳаким.

Жавонларга томон юрди Малика аста,
Туриб қолди нимандир гўё варақлаб.
Саҳифадан нигоҳ узмай сокин, шикаста,
Лекин титроқ бир овозда бошлаб қолди гап:

— Муҳаббатдан сўз очгандинг у кун сен, табиб,
Лекин шунг унутдингки, мен ҳам муслима...
Ҳаким бир зум қараб қолди хаёлга ботиб
Бамисоли лангаринг йўқотган кема.

Бухоронинг гоит теран дарди эди бу
Юракларга ботган пинҳон игнаси эди.
Маликанинг лабларидан кўчган бу туйғу
Аёл хотин кўр қисматга гинаси эди.

— Муҳаббатни тарғиб этмоқ жонзмас, бироқ
Айт-чи, нетсин ўз қалбини ахтарса ҳар ким!
Маликанинг овозида янгради сўроқ,
Бу жасур қиз қаршисида жим қолди Ҳаким.

Бу — Малика, камол топган юксак саройда,
Бўйга етиб излар эди ўзига ҳамдам.
Муҳаббатни уқдирмоқдан йўқ зарра фойда,
Ташна эди севгига қиз, ташна жуда ҳам.

Еш Ҳакимдан жавоб кутиб, кутиб бирор уч,
Маликанинг кўзларида шуъла ёнарди.
Ҳаким деди:—Икки парса мубҳам мен учун,
Бирин ажал, бирин эса муҳаббат дарди.

Жавонларнинг орқасида недир шу асно
Кўчган каби бирданига кетди тарақлаб.
Не ҳайратки, уй буржида турарди Мирзо,
Китобларга кўмилганча, кўзи чарақлаб.

Ногаҳоний манзарадан иккиси ҳам лол,
Қалқиб кетди, чеккигандай зўр рўйи баддан.
Мирзо эса терга ботиб тураркан беҳол:
— Мутолаа қилмоқдайдим,— деди зўрғатдан.

Маликанинг кўзларида чақнади кибр,
Деди:— Нечун иштилибди бу зот зиёга?!
Қиз эшикни ёпар экан, зарб билан кескир;
— Тоқатим йўқ менинг,— деди,— сендек Мирзога!

VI

Ҳар қандайин одамда ҳам бор пинҳон қудрат,
У йўналган жойини кесар лекин тиг каби.
Малика деб Мирзо гарчанд чекса ҳам ҳасрат,
Узга эди, бошқа эди унинг матлаби.

Ҳоят нозик фаҳм этарди буни Малика,
Баттар ўтда ёнар эди тахтни қизганиб.
Мирзо дилин босган эди теран таҳлика,
Туни билан ухлаёлмай чиқди тўлғаниб.

— Қаёқдандир келиб қолган бир табиб юзсиз,
Маликага суҳбатдошдир, балки ҳасратдош.
Тантиқ қизнинг хаёлини у банд этган сўзсиз,
Тахтга томон ўрмалаган чаён бу, авбош!

Қуритмаса бўлмас унинг изини минбаъд!
Тонгда Мирзо Ҳаким томон йўл олди жадал.
Юрагида уйғонганди сўқир бир журъат,
Жўнатмоғи керак лекин тинч ва бежанжал.

Салтанатнинг пойидадир Ҳаким ҳар қалай,
Бошни тиқиб бўларми ҳеч аждар комига.
Хаёллини чулраб олди режалар талай,
Қарор қилди: Ҳаким тушгай олтин домига!

Мирзо шу кун Ҳаким билан келди юзма-юз,
Одоб ила гап бошчади ғоят узоқдан:
— Миннатдормиз хизматингдан, бурчлимиз

сўзсиз,

Мана сенга ҳамёндин бу, тухфа биз ёқдан.

Энди етар, жўна энди қишлоғинг томон,
Сендан ҳижрат, мевдан эса бўлсин сийму зар.
Муроди не — англаганди Ҳаким бегумон,
Еқар эди Мирзони рашк, ҳасад кўру кар...

Бу саройда китоб эди илинжи якка,
Етишганди неча йиллик армони билан.
Ҳаким деди:— Тайин этган мени Малика,
Кетажакман фақат унинг фармони билан.

Саркаш Ҳаким қаршисида бўшашди Мирзо,
Чекинди сўнг афу сўраб ортига ночор.
Ҳаким ҳиссиз қўл силтади: «Кўҳна бу савдо...»
Сўнг киришди китобининг шарҳига такрор.

Сарой ичра зулмат чўкиб оққанида вақт,
Ой сафарин бошлаганда мағриб томонга.
Даричави очиб Мирзо ярим кеча нақ
Лахча бир чўғ ташлаб кетди китоб жавонга.

VII

Сарой узра ногаҳоний кўринди олов,
Янграб қолди ғовур ичра посбонлар саси.
Қиёқ тилин минорларга чўзиб беаёв
Енар эди амрликнинг кутубхонаси.

Хоб аралаш ҳужрасидан югурди Ҳаким,
Даричадан отди ўзин оловга томон.
Фақат сўнгги илинжигга улгурди Ҳаким,
Езмаларни олиб чиқди у ердан омон.

Тақдир унга берган эди беаёв фириб,
Ҳаким муңглуғ боқар эди бир уюм кулга.
Тонг чоғида Амирнинг хос миршаби кириб,
Ҳайдаб кетди уни тўғри олий қабулга.

Аён эди, бало уни кутарди сўзсиз,
Аён эди бўлмаслиги зарра ҳам шафқат.
Юксак тахдан қаҳр билан тикканича кўз,
Қарши олди уни Амир — соҳиб салтанат:

— Сени Ҳаким деб билардик гоятда донгдор,
Ишонгандик шул сабабдан кутубхонави.
Сен имонсиз зот экансан, фирибгар, айёр,
Не муродда ўт қўйдинг, хўш, жавоб бер қани.

Ҳа, Ҳакимга тушган эди бу иш уволи,
У букилган қаддиғ букиб, деёлди фақат:
— Тангри воҳид, Бухоронинг шонидан холи
Шон бўлмаган менинг учун, йиқ бўлак шавкат.

Пешонада пеки бўлса бандаси кўрмиш,
Ҳазога мен мустаҳиқман, амрингизга шай.
Лекин буюк бул гуноҳга кимки қўл урмиш,—
Уни улуг битикларнинг заволи ургай!..

Кулфат деган келса асли келаберар рост,
Бир чувалган ипни энди тараб чиқар ким?!
Китобёқар деган номни олганди паққос,
Ўз умрини китобларга бахш этган Ҳаким!..

Китоб эмас, олов ичра ёнганди бағир,
Фақир эди, ўрганмаган мукофотларга.
Олим эди, нечук бошини кўтарсин ахир,
Ҳаким эди, донғи кетган музофотларга.

Турар эди ўз ўтига қоврилиб Ҳаким,
Ожиз эди ҳодисотнинг тафсирасидан.

Жаранглади қулоқлари остида ҳукм:
— Ҳайданг буни Бухоронинг чегарасидан!

VIII

Ҳали буткул босилмасдан саройда гавго,
Ҳали поён топмасдан миш-мишлар тугал.
Маликанинг ҳузурига чорланди Мирзо,
Уни гоят ўйга солди такаллуф бу гал.

Сипо эди Маликанинг авзойи гарчанд,
Юзларига лекин ҳасрат солган эди из.
Бамисоли зўр мўъжиза рўй бериб, бирдан,
Бир кечада катта бўлиб қолган эди қиз.

— Муродинга етдинг, — деди Малика босиқ, —
Ҳар ким кўргай не ёзилган шўр пешонага.
Бироқ менга айт-чи, Мирзо, жавоб бер очиқ,
У кун нега кирган эдинг кутубхонага?

Уни тафтиш қилмоқдайди Малика аён
Ва баробар пинҳон дилин борарди ёриб.
Мирзо деди: — Юрағимни ўртагач гумон,
Даричадан тушган эдим, соядек бориб.

— Оҳ маликам, — деди Мирзо, — Сиз зотсиз порлоқ,
Сиз ҳилолсиз, йўқ, қуёшсиз, у-чи сўник шам,
У — бир гадо, у — бир табиб, у — ялангоёқ,
Ахир нечук у бўларди Сиз билан ҳамдам.

Қиз дафъатан бўғриқди-ю, айлади хитоб:
— Тингла, Мирзо, мен саройнинг таптиқ нуриман,
Айбимми ё эғнимдаги бу зар, бу кимхоб,
Мен ҳам инсон шуурининг меросхўриман.

Тингла, Мирзо, мава буни дейдилар қиёс,
Бу — Бухоро маликасин юрак ифшоси:

Сен тубансан, у-чи юксак, сен — хок, у — қуёш,
Сен гадосан, у — гафаккур мулкни подшоши.

Инсон — Ҳазрат! Инсон — Кабир! Бу гапни аммо,
Уққанни йўқ на падарим ва на онадан.
Ақидамни тоштама сен, мен уни зеро —
Топган эдим сен ёққан ул кутубхонадан.

Энди тамом қуриганди Мирзо мажолди,
Сўза деёлмай Маликага турарди қараб:
— Бу қандайин сеҳр бўлди, бу кимнинг фоли,
Аёлдан ҳам чиқар экан авлиё, ё раб!

Закий бу қиз мантиқ ипин олганди тутиб,
Лекин ортга бурилдию бошини этди ҳам.
Секин деди:— Толеимни тургайман кутиб,
Эркак бўлсанг Бухородан чиқиб кет сен ҳам!

IX

Сўнгги бора боқди Ҳаким ова Жайхунга,
Сўнгги бора боқди ҳазин диёри томон.
Қолди юрти, волидаси ботганча мунгга,
Уни олиб кетмоқдайди ҳимматли карвон.

Яхшиямки, тақдир деган юпанч бор, магар —
У бўлмаса одам ғамдан битарди қуриб.
Бамисоли ошёнига шошган кабутар,
Шу бир сўздап паноҳ топар ҳар ким югуриб.

Мана, уни қайларгәдир йўллади тақдир,
Гарчауд улур шуҳратига йўқ эди тараф.
Тасбиҳ каби ўгирилиб кунлар бирма-бир,
Ҳамадонга етиб келди карвон эрталаб.

Билмасди у, қисмат унга не қилар ҳади,
Бахт топарми ёки кулфат бегона жойдан.

Бухоролик ҳозир Ҳаким келганмиш дея,
Гап тарқадн ўша кунн карвонсаройдан.

Эл ҳамнша иккн эстннг кутгай йўлнн,
Шул икковнн юрагнга санагай ҳабнб.
Бнрн шоир — куйлагувчн эзгу днлнн,
Бнрн эса дарддан форнғ этгувчн табнб.

Тангри уни қнсмагандн бундоқ инъомдан,
Кўзнга нур, юрагнга жоду солгандн.
Карвонсарой эшннгннн ўша кун шомдан
Неча юз-юз мажруҳ одам ўраб олгандн.

Бу ерда ҳам чуллагандн Ҳакимннн шараф,
Жонбахш қўли унннг яна кнрншдн корга.
Ўксннса-да, у қувеннндн умрнга қараб,
Шукр, дедн, қадр берган парварднгорга

Не бўлса ҳам бу мунглуғ юрт, бу унннг Шарқн,
Ошно эдн болалнкнннг афсонасндан,
Вайронаю рудларннннг йўқ эдн фарқн,
Олнсларда қолиб кетган Афшонасндан.

Карвонсарой эшннгнга шошардн ҳар кнм,
Тонгдан то шом узилмасдн бунда саф, қатор.
Қай бнр дарду ҳасталнкннн қайд этса Ҳакнм,
Кнтобнга бнтар эдн ўшанн тезкор.

Корн хайрга бахш этардн лаҳзаю оннн,
Ортар эдн кнтобнда қайд ва саҳнфа.
Бнр кун ногоҳ йўллаб олнй тахтиравоннн
Саройнга олуб кетдн уни Ҳалнфа.

Х

Вазнрлнкка таинн бўлдн Ҳакнм ўша кун,
Ажратднлар унннг учун олий, хос макон.

Салтанатнинг осмонига бўлганди ҳусн
Пироқлардан учиб келган юлдуз дураҳшон.

Ҳаким учун неки жониз — шай эди, хуллас,
Фақат унга ёлғиз шартни кўрдилар раво.
Уқдирдилар:— Сен Бухоро фарзанди эмас,
Унутгайсан у ношукур юртни мутлақо.

Лекин Ҳаким шуурига сиғмасди бу шарт,
Хаёлида Афшонанинг гўзал осмони...
Паноҳ эди салтанатлар Ҳакимга фақат,
Ажал билан олишмоқлик эди армони.

Даф этди у неча-неча қисмат пандларини,
Неча тилу забонларини фатҳ этди осон.
Ипллар ўтиб, Шарқнинг улуғ донишмандларини
Даврасига кирган эди бу жасур инсон.

У тиббиёт оламида кўтарди байроқ,
Улаб чиқди парканд, юлуқ ипларини бир-бир.
Деди:— Тан ҳам яхлит эрур, саргайса япроқ,
Узиб олиб оби ҳаёт бермаслар, ахир.

Деди:— Танда бесабаб дард бўлмоғи душвор,
Таралгай у асаб деган битта маёқдан.
Муҳаббат ҳам ҳассталиқдир, инжиқ, шиквадор,
Кириб келмас юракка у аллақайёқдан.

У асрарди дилда яна битта ниятини,
Поёнига етолмасди ва лекин пешлаб.
Кўрсам, дерди, тан вужуднинг ботиниятини,
Ериб кўрсам, дерди уни, қўл билан ушлаб.

Лекин бундоқ манзарани ҳис этгани чоқ —
Погаҳоний қўрқинч билан титраб кетарди.
— Осиёманми?! Яратдинг-ку мени ҳам, халлоқ.—
Дея тунлар таңгрига жим сукут этарди.

Боқар эди ой тамғали тоқи равоққа,
Маҳобати улуғ эди, о, унинг ҳаддан.
Тегибиз журъаг керак эди ошиб ўтмоққа,
Асрларнинг ўзи тиккан бундай сарҳаддан.

Ажал билан олишувдир, дерди, ниятим.
Иккимиз ҳам ҳақ олдида соме ҳар қачон.
Эшик оға кирди бир кун:— Не дей, ҳазратим,
Бухородан йўқлаб келмиш сизни бир меҳмон.

XI

Ҳаким дили аллапечук гувради шу дам,
Бамисоли эшитгандай бир сўз — жон физо,
Эшик томон йўналди у шошиб, бечидам,
Остонада турар эди бош эгиб Мирзо.

Ҳаким бир зум сукут этди бекалом, бесўз
Қаршисида голт юпун зот эди, ҳақир.
Элагини ўпар экаи Мирзо букиб тиз,
Нидо қилди: «Мени маъзур тутгайсиз, тақсир...»

Олисларда қолиб кетган севикли диёр
Кўринганди ҳозир Мирзо шаклида балким.
Бағрич очиб лутфу карам этди ихтиёр,
Меҳмонини ичкарига бошлади Ҳаким.

Ғоят узоқ кечмишини арз этди Мирзо,
Қув малпка уни юртдан бадарға қилмиш.
Жиловодори билан икков бамисола гадо,
Юртлар кезиб тегирамиш, саргардон бўлмиш.

Ва ахийри павоҳ истаб келмиш бу томон,
Донги кетган улуғ Ҳаким, юртдош вазирга.
Не хизмат бор — бажарармиш барин бегумон,
Фақат таъқиб этмаса бас тақдир — қасирға.

Ногаҳояда дув ёришди Ҳакимнинг юзи,
Деди:— Олгин истеганча олтин ва кумуш.
Сени менга нарвардигор йўллади ўзи,
Топшираман сенга Мирзо, оғир бир юмуш.

Қабристонга ўтажаксан сен бугун оқшом,
Харид қилиб келтиргайсан янги бир мурда.
Мирзо ранги узилди-ю ўчди батамом,
«Ё ҳазратим, бу нечук шарт», деёлди зўрга.

Ҳаким деди:— Ажални мен шундоқ йўл билан
Даф қилурман, муродимдир тажриба фақат.
Гўрковни сен рози айла бисёр пул билан,
Ҳузуримда қолай десанг, сир сақла минбаъд...

Ўша тунда муродига етишди Ҳаким,
Содир бўлди тиб илмида пинҳон пинқилоб.
Ериб кўрди у инсоннинг танин бевахм!
Тонг оқармай дафн этишни буюрди шитоб.

Куни бўйи пикиси ҳам дилгир, бенаво,
Ҳидлаб юрди дафъи дард деб юрак дорини.
Лекин Ҳаким билмас эди, ўша кеч Мирзо,
Келтирганди бўғизлаб ўз жиловдорини.

XII

Шу зайлда салтанатдан Мирзо топди жой,
Ном қозонди Ҳакимнинг бир юртдоши сифат.
Унга меҳру таважжуҳда қарарди сарой,
Қатнашарди донишмандлар қурганда суҳбат.

Сирдош бўлиб борарди у Ҳакимга секин,
Унинг билан интиларди шуҳрат томига.
Битта ҳолдан ўкинарди ғоятда лекни,
Нега бу шон келмади деб ўзин номига.

Афшонадан чиқиб қолган битта осий зот,
Лол қолдириб гурса алам авқов жаҳонни!
Мирзо олис кечалари ухламай бот-бот,
Қарғар эди каж тақдирни, ўртарди жонни.

Асли Мирзо жўн тирклик гандаси эди,
Умри ўтиб билмасди ҳеч — нима онг, шуур.
У тавғрининг шундайин бир бандаси эди,
Унинг учун пуч гап эди идрок, тафаккур.

Ҳаким ногоҳ чорлаб қолди Мирзони бир кун,
Узоқ муддат изҳор этди унга хуш ният.
Деди: — Улуғ меҳнатимга ясадим якув,
Китобимга нуқта қўйдим энди, хайрият.

Кўрдим илк бор инсоннинг мен ботин аъзосин,
Тафаккурнинг номидан мен иш тутдим, Мирзо.
Тингла, Мирзо, мен ўлимнинг топдим давосин,
Ажални мен даф қилурман, енгурман илло.

Қирқта шиша терилганди токча сафига,
Ҳаким бир-бир санаб чиқди эринмай винҳор,
Деди: — Эшит, жон узилгач, марҳум лабига
Аввал буни, сўнгра буни томизмоқ даркор.

Қирққа етгач жойланади марҳум мутлақо,
Тилга кирар ва оёққа тургайдир бешак,
Осийликни ўзгаларга кўрмадим раво,
Қўлламадим бул доруни, келтирмай деб шак.

Мирзо кўзин қоплаганди қуюқ бир туман,
Қаршисига тушган каби осмон эшилиб.
Шивирлади: «Ҳакимми бу ёки ёсуман,
Жаҳаннамда ёнмасайдим бунга қўшилиб».

Ҳаким маъюс бир оҳангда сўнг этди нидо:
— Дилим очдим сенга, юртдош бўлганинг учун.

Бул дорунн балки менга қўлларсан, Мирзо,
Ившоолло, умр ҳали узундир, узун.

XIII

Ҳамадонга етиб келди мудҳиш бир хабар,
Сарой аҳли ваҳм билан турди оёққа.
Кўкдан офат келтирганмиш сирли кабутар,
Бағридоғ деб аталгувчи битта қишлоққа.

Қай даргоҳга бориб қўнса бу қуш, ҳар мўмин —
Уша замон тил тортмайин адо бўлармиш.
Қуш бир уйнинг ёстиғини қуритса бугун,
Эртан ўзага хопадовда пайдо бўлармиш.

Уша кун ауд етиб келди қишлоққа Ҳаким,
Бунча бўлмас жаҳаннаманинг даҳшати ҳатто!
Қирган эди аҳли кртни офат бераҳм,
Бир кас йўқни, мурдаларни кўмиб келса то.

Таҳликага тушган эди Ҳаким бағоят,
Улат эди бу даҳшатли, бу қора ажал.
Даф этмаса агар уни, на бир вилоят,—
Қирилмоги мумкин эди Ҳамадон тугал.

Фармон қилди Ҳаким шунда:— Борки тирик зот,
Ташлаб чиқсин уй-уйини, белибос шу он.
Олмагайлар ўзи билан на мулк, на бисот,
Йироқ кетиб, ертўладан тутгайлар макон.

— Ут қўйингиз,— деди сўнгра,— бадбахт қишлоққа
Жову жондор, ҳатто тоши чўе бўлиб ёнсин.
Кўмиб ташланг қулини ҳам теран туироққа,
Кетган кетди, қолган одам энди қувонсин.

Ўйлади сўнг ҳодисотел Ҳаким ўлтириб:
Ҳа, дард асли кўз илғамас заррадан ўтар.
Қай бир элда эгасидан офат юқтириб,
Папоҳ истаб учиб юрган дайди кабутар.

Бормикин ё тирикликда ўзга тартибот,
Чеклимикан мавжудотининг ҳадди, саногин?
Лекин бунда мантиқ қани? Асли не мурод?
Баробарми яхши билан ёмонининг доғи?

Қайтар экан Ҳамадонга Ҳаким бенаво,
Хаёлига Афшонаси келди негадир.
Остонада волидаси тургандай гўё,
Дилгир Ҳаким қамчи босди отга бесабр.

Ногаҳонда вужудини қоллади титроқ,
Ут ёққандай кўкрагига кириб аллаким.
От қўйди у, саройгача етмасдан бироқ,
— Мирзо! — дея қулаб тушди эгардан Ҳаким.

XIV

Салтанатда олаговур бўлди чинакам,
Етқиздилар уни хилват ўз хонасига.
Шогирдлари теңасида туриб дам-бадам
Муз босарди ёнаётган пешонасига.

Амр эди у, бирор кимса келмасин ёвуқ,
Унинг ўзи қўллайжак буткул давоши.
Ярим кеча тан увишиб, тер босди совуқ,
Чақиргирди хузурига шунда Мирзони.

— Тингла, Мирзо, — деди Ҳаким, — умр кетмоқда,
Ажал билан келмоқдаман юзма-юз ўзим.
Умидвормап, қудрәтим бор уни енгмоққа,
Бухорони эслашайлик, ўлтиргил замон,

Агар умр вафо қилса, паз этса замон,
Афшонага кетажакман қалаңдар бўлиб.

Баҳор чоғи Ўртачўлни кезиб беармон,
Яна байтлар битажакман завқларга тўлиб.

Агар умр вафо қилса, қолган ҳаётим,
Ўтказарман мунис, мушфиқ волидам билан.
Китобимда қолди, шукур, илмим, саботим,
Ортиқ ишим бўлмас эди кори ғам билан.

Умидворман, бу қулфатни енгажакман мен,
Айтганимдек доруларни томизгин, Мирзо.
Шундоқ дея руҳсиз Ҳаким кўз юмди секин,
Чўмган эди тубсииз ўлим қаърига даҳо.

Мирзо тенгсиз томошани пойлаган мисол,
Доруларни олиб келди бир-бир авайлаб.
Жонбахш сувни лабларига томизди дарҳол,
Ўзи айтган қоидага риоя айлаб.

Жонлангандай бўлди шунда вужуд, ажабо,
Лабларига бир-бир дору тома бошлади.
Юзларига қирмизи ранг югурди гўё,
Во дариғо, Ҳаким нафас ола бошлади.

Бундай ҳолни кўрмаганди Мирзо тушда ҳам,
Ҳайрат ичра йўқотганди тамом ўзини.
Сўнгги шиша қолганида, ё қодир эгам,
Ҳаким бирдан тириклардай очди кўзини.

Ҳуши учиб тисарилди ортига Мирзо,
Бамисоли зўр гирдибод қаърига олди.
Унут бир ҳол хотирга келгандай гўё,
Қўлидаги сўнгги шиша муаллақ қолди.

XV

Яқин келди Ҳакимга у секия гувраниб,
Кўзларида ёнар эди олов бешафқат.

— Тиягла,— деди,— кимлигимни энди ол тапиб,
Кушандапгман, етди менга охирги навбат!

Тарғиб этдинг дунёда сен ҳур муҳаббатни,
Тахт юлдузи — Маликадан мени айирдинг.
Осий банда, мурда ёриб топдинг шавкатни,
Шухрат билан қўлларимни менинг қайирдинг.

Менман ўша, Бухорода саройни ёқиб,
Сени юрту ватанингдан жудо қилган зот.
Менман ўша, томирингда қон бўлиб оқиб,
Соя каби таъқиб этган сени умрбод.

Айт-чи, энди, қай биримиз йиқилган, йиққан?
Қани, мени енгиб кўр-чи, ажал мен ўзим.
Мен — иблисман, одамларнинг ўзидан чиққан,
Сен — закосан, йўқдир сени кўрарга кўзим.

— Мен бермайман бул доруни,— шундоқ деб
Мирзо,

Остонага урди чил-чил, битди матлаби.
Сўнгра хилват бу маскандан бесас, бесадо
Чиқиб кетди буралганча улкан қурт каби.

Тонгда Ҳаким ёторига кирдилар аста,
Гўё ҳеч сир ўтмагандай кун эди ёввош.
Етар эди тўшагида безабон хаста,
Фақат ҳорғин кўзларида ялтирарди ёш.

Кунлар ўтди, ойлар ўтди судралиб секин,
Сўнг йиллар ҳам ўтиб борди сингиб йўқликка.
Ҳолатида бир ўзгариш бўлмади лекин,
Етар эди ҳануз Ҳаким боққанча кўкка.

Шогирдларнинг умри кечди унга термилиб,
Ҳаким кўзин тарк этмади пури нишона.

Охир бир кун уяҗен рози инсовлар келиб,
Теласида кўтардилар улкан кошона.

Кўникдилар асрлар ҳам тақдир ишига,
Салтанатлар келиб кетди такрор ва такрор.
Фақат Ҳаким буюк Чархнинг айланишига
Сукут ичра қулоқ тутиб ётади бедор.

Бу сукутнинг тугайдиган замони йўқдир,
Бу умрнинг поёни йўқ, у вақтдан холи.
Кўради-ю, сўзлай деса забони йўқдир,
Эшитади, турай деса йўқдир мажоли.

Карлови-Вари.
Май—июнь, 1980 йил.

МУНДАРИЖА

ОНАЖОНИМ, ШЕЪРИЯТ

Онажоним, шеърият	4
Нажот қалъаси	7
Еш рассомларга	8
Учинчи одам	10
Дўстларимга айтганим	12
Карвон : , ...	13
Кўриқхона :	14
«Бунчалик камолот...»	17
Оила	18
Тулқи фалсафаси	20
Бобо ва пабира	21
Дунёни қизганма	22
Сен қайдан биласан	23
Ўзбек пахтаси	24
Озарбайжон	26
Аён бўлгай	28
Пахтакор Абдурайим ака билан бахт ҳақида суҳбат	29
Бахмаллик гилам тўқувчи қизларга	31
Ишонч	32
«Дейдилар...»	33
«Умр қисқа...»	34
Донишманд дедик	35
Мен англаб етган фалсафа	36
Истак	37
Самовий меҳмон, беш донишманд ва фаррош кампир қиссаси	38
Ёруғ кунлар тилаги	43

СЕН БАҲОРНИ СОҒИНМАДИНГМИ?

«Шовуллади тун»	46
Сен баҳорни соғинмадингми?	47
Одамлар	48
«Деразангни қоғлар...»	49
«Мен қувонар...»	50
Мен нечук севаман Ўзбекистонни	51
Темир одам	52
«Мувожот»ни тинглаб	54
Асримиз одами	55

«Юлдузлар...»	57
Қасам дара	58
«Қани най бер менга»	61
Ўзбекистонда куз	62
Аёл	67
Отелло	66
Тун	69
«Кўндан кутган эдим...»	71
Милтирайди бир мингта юлдуз	72
Дорбоз	73
Тилла балиқча	74
Онажоп.	75
«Қўйғил	79
«Чувалади...»	80
«Хайр энди...»	81
«Ўзимни...»	82
Арманштон	83
Най	86
Куз манзаралари	87
«Оталар боладан...»	88
Алишер	89
Биринчи муҳаббатим.	92
Бу кун	94
Ленин	95
Она сайёра	97
Саратон	100
Хотирот	102
Руҳим	104
«Кузак шамоллари...»	105
Илтижо	106
«Демангна...»	107
Номаълум одам	108
Мактуб	109
«Булбул...»	111
«Саҳро сўкмоғида...»	110
«Болалик йилларим...»	110
Ҳавас	112
Шукрона	113
Икки сония	114
Омад ҳақида	115
Сурат ва сийрат	116
Қиш кечасида	117
Ғазал	118

Йиллар армони	119
Умр ўргаси	120
Ҳолат	122
Ҳайрихоҳ	123
Изҳор	124

ДОСТОН

Ҳақим ва ажал	126
-------------------------	-----

Орипов Абдулла.

Сурат ва сийрат. (Достон ва шеърлар)— Т.
«Ёш гвардия», 1981. 152 б. расм. 1 б. портр.

Арипов Абдулла. Облик и душа. Поэма и
стихи.

Уз 2

На узбекском языке

АБДУЛЛА АРИПОВ

ОБЛИК И ДУША

Поэма и стихи

Ташкент издательство «Ёш гвардия»—1981

Редактор Тўлқин
Рассом А. Лигай
Расмлар редактори А. Фуломов
Техн. редактор Л. Буркина
Корректор С. Сайдолимов

ИБ № 818

Босмахонага берилди 26. 02. 1981 й. Босишга рухсат этилди
24. 04. 81 й. Р 15433. Формати 70X90¹/₃₂. 1- босма қоғозга «Обык-
новенно новая» гарнитурасида юқори босма усулида босилди.
Босма листи 4,75+0,125 форз. Шартли босма листи 5,56+0,146
форз. Нашр листи 4,391+0,276 форз. Тиражи 35000. Буюрт-
ма № 98. Шартнома № 195-80. Баҳоси 60 т. № 7 муқовада
баҳоси 70 т.

Ўзбекистон ЛҚСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» нашриёти.
Тошкент, 700129. Павоний кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлар
ри Давлат комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чи-
қариш бирлашмасига қарашли 2- босмахона. Янгийўл шаҳри, Са-
марқанд кўчаси, 44.

О $\frac{70403-44}{356(04)-81}$ 41-81 4700000000